

RIIGIKOGU

IV koosseis.

IX istungjärk.

234. koosolek.

22. märtsil 1932.

Sisu:

1. Päevakorra täiendamine ja muutmine.
2. Teatamine komisjonidesse antud seaduseelnõudest.
3. Komisjonide täiendavad valimised.
4. M. Martna erakorraline teadaanne tööpuuduse kohta.
5. Kuritarvituste ja korrupsiooni vastu võitlemise seadus — J. Vilms'i ettepanek.
6. Krediidiasutiste seadus — I lugemisel.
7. Krediidiasutiste seaduse elluviimise seadus — I lugemisel.
8. Tariifi nõukogu seaduse muutmise seadus — I lugemisel.
9. Maksustamiskorralduse seaduse maksmapanemise seaduse täiendamise seadus — I lugemisel.
10. Kinnisvarade enampakkumise asjus Tsiviilkohtupidamise seaduse muutmise seadus — I lugemisel.
11. Riigi 1930/1931. a. eelarve täitmise ning kassa aruande ja riigikassa bilansi kinnitamise seadus — I lugemisel.
12. Koosoleku lõpetamine ja järgmise koosoleku määramine.

Koosoleku avab Esimees **K. Einbund** kell 10.27 min.

Sekretäri kohal sekretäri esimene abi
A. Tõllassepp.

1. Päevakorra täiendamine ja muutmine.

M. Martinson'i ja M. Mihkelson'i ettepanekul täiendatakse päevakorra 1. punktiga — komisjonide täiendavad valimised; H. Kukke ettepanekul paigutatakse 8. päevakorra-punktiks 12-nes punkt — Eesti Vabariigi Põhiseaduse muutmise seaduse komisjoni esitis Eesti Vabariigi Põhiseaduse muutmise seaduse kohta.

2. Teatamine komisjonidesse antud seaduseelnõudest.

Sekretär: Riigikogu juhatus andis:
1. piimasaaduste väljaveo kontrolli seaduse muutmise seaduse rahaasjanduse komisjoni;

2. Pikalaenu Panga pantlehtede eest vastutamise seaduse rahaasjanduse komisjoni;

3. riigiasutuste koosseisude ja riigiteenijate palkade seaduse muutmise seaduse rahaasjanduse komisjoni;

4. ärimaksu kohta käivate seaduste muutmise seaduse rahaasjanduse komisjoni.

3. Komisjonide täiendavad valimised.

Valitakse:

rahaasjanduse komisjoni laiendatud koosseisu V. Tammai asemele A. Mekkart: rahaasjanduse komisjoni M. Laarman'i asemele J. Hagivang, H. Martinson'i asemele V. Tammai, J. Voiman'i asemele A. Liivak, K. Ast'i asemele M. Adamson, A. Kirikal'i asemele K. Freiberg;

maakomisjoni J. Saare asemele A. Salum;

sotsiaalkomisjoni J. Saare asemele A. Salum.

4. M. Martna erakorraline teadaanne tööpuuduse kohta.

M. Martna: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Ma võtsin sõna erakorraliseks teadaandeks nende teadete ja andmete puhul, mis nüüd viimaks tööpuuduse põhjuste ja ulatuse uurimise komisjoni poolt avalikuks on tehtud, mis ka tänastes ajalehtedes on avaldatud. Meie näeme neist andmeist, et tööpuudus Eestis palju, palju suurem on, kui seni avalikkude andmete põhjal seda oletada võisime. Mina olen ikka arvamiselt olnud, et meil talveti vähemalt 60—70 tuhat töötatöölist on, ja tänased ametlikud andmed kinnitavad seda. Need andmed ei ole ka veel täielikud. Direktor Pullerits kõneleb neis andmetes 82 tuhandest põllutöölisest, kellest 47 tuhat talvel tööd ei leia, tähendab, kes ilma tööta on. Neist 82 tuhandest põllutöölisest on kõigest 21 tuhat, kes 10 kuud või 12 kuud tööd teevad. Tähendab, jääb veel üle 60 tuhande palgalise põllutöölise, kes sügisel ja talvel ilma tööta jäävad. Ja kui meie siia juurde rehkendame veel väikekohapidajad vähese maaga, siis tõuseb see arv kahtlemata veel kümnete tuhandete võrra. Kui siia juurde veel linnatöölised arvata, keda direktor Pul-

lerits veel mitte arvesse võtnud ei ole, siis näeme, et see arv — 60—70.000 — ennem väike kui suur on.

Tähendab, meie seisame praegu väga suures ja hädaohtlikus tööpuuduses. Minu arusaamise järgi ei ole meie riigivõim tööpuuduse vastu võitlemiseks ja töövõimaluste soetamiseks ja muretsemiseks mitte seda teinud, mis ta teha oleks võinud ja kahtlemata ka tegema oleks pidanud. Sedasama ütlen ka töötatöölise abistamise suunas.

Meil kõneldakse töötatöölise riigitüdimumusest ja sellest, et nad väga hõlpsasti pahempoolsetele vaadetele kalduvad. Ma ütlen, kui meie seda meelde tuletame, missuguses olukorras kümned tuhanded töötatöölised elavad, kui meie seda silmas peame, siis sellest ja nende seisukohast vaadates peame ütleva, et riik ja ühiskond nende eest väga vähe hoolitsevad, peaaegu sugugi ei hoolitse, välja arvatud ainult need hädaabitööd, mis esimese kategooria töötatöölisele osaks saavad, kuhu aga isegi kõik esimese kategooria töölised ei mahu. Teise ja kolmanda kategooria töötatöölised ei pääse üleüldse hädaabitööde juurde. Seda meeles pidades ei tohiks meie töötatöölise riigitüdimumust imeks panna.

Kui meie sellest välja läheme ja eeldame, missugune meeleolu nendel inimestel olla võib, olema peab, siis ei tohiks meie imeks panna, kui näeme, et need inimesed mitte niisugust rahvuslikku riigiarmastust ei avalda, nagu seda soovitakse ja healmeel näha tahetakse.

Pea ütleva, et riigivõim ja ühiskond peaaegu mitte midagi ei ole selleks teinud, et töötatöölise juures riigirõõmu ja headmeelt alles hoida ja seda kasvatada. (V a h e l h ü ü e.) Teie lubate, et ma ühe väikese pildikese teile ette maalida püüan sellest, missuguses viletsuses palju noori inimesi tööpuuduse tõttu elab. Mõne päeva eest tuli minu juurde keegi noormees, kes oktoobrikuul oli kasarmust vabaks saanud. Ta oli oma endise töökoha sõduriks minnes kaotanud. Nüüd ei olnud tal sugulasi ega jõukat sõpra, kelle poole pöörata. Tal oli küll paar vaest sõpra, kelle juures ta mõni aeg elas, aga ainult niikaua, kuni aru sai, et ta neile koormaks oli. Taskus oli tal ainult mõni sent. Ta hakkas tööd otsima, aga ei leidnud seda. Ühtlasi otsis ta öömaja, ning magas linna öömajas kaks ööd. Seal oli aga teiste öömajaliste poolt täide tapmine ja denatureeritud piirituse joomine ning morfiumi ja kokaiini tarvita-

mine temale nii jätk, et ta sinna öömajale enam ei läinud. Siis läks ta vaksali, istus seal kella üheni, ühest neljani kõndis uulitsal, kuni jälle võis vaksali minna. Teda kontrollis ka vahest politsei, aga et temale midagi ette heita ei olnud, siis lasti ta jälle vabaks. Enne jõulusid müüs ta jõuluküünlaid, aga ka see oli ränk teenistus. Kõik, mis vähegi ihu pealt müüdav, oli ta ära pantinud, et aga kuidagiviisi elada. Ja see, mis tema omasugustest noortest töötatöölimestest räägib, see on otse meeltheitev. Ta kirjeldab noormehi, kes kokaiinist ja morfiumist niivõrt on läbi imbunud, et nad tänavatel käivad suurte silmadega ja astuvad pikkade sammudega üle uulitsakivide sellepärast, et nad oma silmadega näevad suuremalt, nagu oleksid uulitsakivid nagu saared üksteisest kaugel ja nemad astuvad nagu saarelt saarele... Ta kirjeldas ka teisi, kes enda kätte morfiumi on lasknud pritsida, ja kauaaegsete pritsimiste tagajärjel on käed kõvaks tõmbunud. Kui enam kätte pole võimalik morfiumi pritsida, siis lasevad nad jalgadesse pritsida... Edasi, kui küsida, missugune meeleolu temal on, siis vastas ta: „Mis võib meeleolust juttu olla, kui inimesel pole mingisugust tuge, ei mingit sihti, kui alalõpmata ainult näljale mõtled ja kui tuule peal oled...“ Vaatasin tema saabastele ja küsisin, kuidas nendega lugu. Lagunenud, mõlemad tallad läbi, teise talla alt paistab palja jala põhi. Niisuguseid noori inimesi on palju liikumas, kes endid kokaiiniga, morfiumiga ja denaturaadiga on ära mürgitanud. Häda on sellele mõelda! (V a h e l h ü ü e.) Vabandage, ma ei kuulnud. (V a h e l h ü ü e.) Ma tõesti ei kuulnud, ja vist ei ole see ka nõnda tähtis, mis teie ütlesite.

Sain praegu Aseri töölise käest kirja, millele on viis inimest alla kirjutanud. Siin kaevatakse, et nemad on oma suures hädas pööranud mitmele poole, kuid ei ole kusa-gilt abi saanud. Nemad on soovinud, et sinna hädaabitööde krediiti suurendataks, kuid see pole võimalik olnud. Siis lõpuks on nad meie partei poole pööranud ja tahavad vaadata, missuguseid tagajärgi see annab.

Lugupeetud Riigikogu liikmed! Kui ma neid asju teile siin nimetan, siis ei tohiks arusaamatu või uskumata olla, kui inimeste juurest oodata ei või, et nad isamaalikkust või riigirõõmu peaksid avaldama. Oleme kindlad, et need inimesed, kes töötatöölise viletsusest läbi on käinud ja ikka edasi läbi käivad, et need hõlpsasti riigivastaste poole kalduvad ja riigitüdimumust avaldavad, kui

meie seda edasi kesta laseme. Kui meie seda mitte ei taha edasi kesta lasta, kui meie ei taha, et kõik töölised sellest mürgitatud tööpuudusekoolist läbi käivad, siis peame abinõusid otsima, et sellele vastu astuda.

Teine samasugune küsimus on palkade vähendamine. Juba 1929. aastast peale hakati palkasid vähendama. Ja see on siamaani edasi kestnud. Ei ole ühtki ettevõtet, töödust või käitist, kus palku ei oleks kärbitud. Lutheri puutöövabrik kärpis 20%, Türi puupapivabrik 10% ja viimaks lasi töölised hoopis lahti, Põhja puupapivabrik 10%, Jägala 10%, „Massoprodukt“ 10%, Johanson'i paberivabrik 10%, riigi lauatehas 12%. Siis veel „Vaba Maa“ 10%, „Kave“ 10%, Ginovker 20%, Narva linaketramise vabrik 10%, „Vill“ 10%, Kukruse 10%, Kiviõli 10% j.n.e., terve rida, keda ma nimetada ei suuda. On käimas veel suurem palkade kärpimine meremeeste hulgas. Meremeeste esindajad ütlevad, et kui esitatud nõudmised läbi viiakse, siis kärbitakse meremeeste palku alates minevast aastast 36%. Need andmed, mis ma palkade kärpimise kohta ette kandsin, ei ole kõige uuemad. Uuemad lähevad samas suunas edasi. Johanson'i paberivabrik on alates 1. veebruarist näiteks kärpinud 20%, Tallinna kunstsarvevabrik 20%.

Tahaksin veel meelde tuletada, et sama noortöeline, kellest paar sõna ütlesin, sai viimaks tööle ühte väikesesse kastivabrikusse, kuhu riigi viinakastide tellimine oli ära antud. Ta tegi seal kaks ja pool või kolm päeva tööd. Töötas õhtu kella viiest hommiku kella seitsmeni, ilma vaheajata, ilma söögiajata, ja sai tunnist 15 senti. Kui palju ettevõtja sai, seda ma ei tea, kuid arvan, et küllalt niipalju, et seadusepäraselt oleks võinud tööd teha. Aga ta astus seadusest üle ja lasi töötada 8 tunni asemel 14 tundi ja ei maksnud mitte ületunniraha ei öö ega pühapäeva eest. Niisugune on meie töötegemise ja töökorralduse ja töökaitseaduste järelevalve. Ei saa ju nõuda, et iga vabriku, iga ettevõtte juures peaks üks töökaitsekomissar olema, ja ei saa muidu töökaitseaduste täitmist nõuda, kui et tööliste organisatsioonid peaksid tugevamad olema. Aga niisuguse olukorra juures, nagu praegu, kus niipalju noori ja vanu töölisi tööta on, kus igaüks heameelega iga töö vastu võtab, ükskõik missuguse töö, üldse enne töö tingimustega ei tutvunegi, nagu see noormees, kes ei küsinud enne, palju ta palka hakkab saama, ja pidi 15 sendiga leppima, niisuguses seisukorras ei

ole mõeldav, et töölised oma organisatsioonidega küllalt tugevad oleksid, et töökaitseadusi läbi viia.

Kahjuks ei saa ma praegu kõike materjale ette kanda, seepärast teen ettepaneku, et meie selles küsimuses läbirääkimised avaksime, et mul võimalik oleks ka muud materjali, mis mul veel olemas on, Riigikogule ette kanda. (V a h e l h ü ü e.) Ma loodan, et meil aega on niisuguse põneva küsimuse arutamiseks. Ja kui öeldakse, et aega mitte ei ole, siis tuleb igatahes seda ütelust ja seda otsust sellena hinnata.

J u h a t a j a: Rkl. Martna'lt on ettepanek,

avada läbirääkimised erakorralise teadaande puhul.

(H ä ä l e t a t a k s e.) Ettepanek on 22 häälega 12 hääle vastu vastu võetud.

M. M a r t n a: Ma juhin Riigikogu liikmete tähelepanu kõigepealt 1930. aasta põllumajanduse statistika aastaraamatu peale. Siin lehekülj 231. leiame meie, et 1930. aastal oli põllumajanduses 81.199 palgalist põllutöölist. Neist olid 21.000, 2 inimest vähem kui 21.000, nõndanimetatud aastatöölised. Aastatöölised selles mõttes, et statistika büroo luges kõik need töölised aastatööliseks, kes vähemalt 10 kuud tööl olid. Ja kui meie maha arvame need 21.000 töölist, siis jääb üle 60.000 palgalist põllutöölist, kellel talvel tööd ei ole. Nende hulka kuulub ka umbes 10.000 karjalast, kes koolikohustuse tõttu ei või talvel tööd teha. Nõnda võime kuidagi viisi ka maha arvata 16.000 kuu- ja päevatöölist, kes kõige rohkem 1 kuu tööd tegid, aga ka need inimesed vajasid talvel tööd, ja neist peab oletama, et nemad ka suvel kauem tööd oleksid teinud, kui tööd rohkem oleks olnud.

Minu arvestamise järgi võib oletada, et palgaliste põllutööliste seas on vähemalt 30.000 inimest, kes talvel heameelega tööd teeksid, kuid kes tööd ei leia. Meil kinnitatakse, et metsatöö on see ala, mis neile tööd annab. Metsatöös võib aga kõige rohkem 6 kuni 7 tuhat põllutöölist tööd leida. Kui neid andmeid analüüeerida, mis selle kohta olemas, — on olemas raamat, doktori väitekiri härra Reim'i poolt, ja seal on tähelepanu juhitud sellele, et umbes 1½ miljonit tööpäeva on võimalik puuraiumise juures talvel tööd teha. Kuid siia ei mahu ainult töölised, vaid ka väikeste popsikohade pidajad ja asunikud otsivad siit tööd.

50.104 väikekohapidajat on, kelle maa-ala on alla 1 ha. Nende hulgas on olemas perekondi ja ka täisealisi perekonnaliikmeid, kes suvel ja talvel siit ja sealt tööd otsivad. Siis peab ka veel meeles pidama, et on 23.456 väikepõllupidajat, kelle keskmine põllupind on ainult 1,4 ha, see on esimene väiketalundite kategooria. Teise kategooriasse kuulub 21.600 väikekohapidajat, kelle põllupind on 3,3 ha, ja kolmandas kategoorias — arvult 34.977 — on põllupind 6,4 ha. Statistika poolt arvestatud väiketalundeid on kokku 80.033 majapidamist. Kui sellele juurde lisada enne mainitud 50.104, alla 1 ha maaga, siis saame üle 130.000 väikekohapidaja, kes vajavad väga kõrvalist palgatööd ja kelle ridadest väga palju tööotsijaid tuleb. Nii et metsatöödel, kui meie ka välja arvame, et nii- ja niipalju inimesi seal 3 kuu jooksul tööd leiab, peab arvestama, et need ainult palgalised põllutöölised ei ole, vaid et nende hulka ka teised töövajajad kuuluvad. Asjatundjate seletuse järele kestavad metsatööd 3 kuud, aga meie leidsime, et meie palgaline põllutööliline $5\frac{1}{2}$ kuud ja naistöölised $5\frac{2}{3}$ kuud tööta on. Tähendab, selles mõttes on tööpuudus paratamata ka maal suur, ja kui nüüd kõneldakse sellest, et tahetakse veel rohkem töölisi maale juhtida, siis ei tähenda see ju muud, kui maatöölise palgaolude halvendamist.

Kui 1930. aasta palkasid tööstuses ja põllumajanduses võrrelda, siis leiame järgmist. 1930. aastal makseti üldsummas tööstusetöölisele, see on 29.904 töölisele, 24,16 miljonit krooni. Meie leiame sellest aastaraamatust, et 81.199 põllutöölise on kogusummas palka saanud 24,18 milj. krooni, see on ainult paartuhat krooni enam kui tööstusetöölised. Antud palgaüldsumme võrreldes võime öelda, et $2\frac{1}{2}$ põllutöölise saavad ühe tööstusetöölise palga! Teame, et tööstusetöölise palgad ei ole suured, ei, need on liiakski madalad, aga ometi on see madal palk niipalju suurem, et $2\frac{1}{2}$ põllutöölise makstakse ühe tööstusetöölise palgaga! Ma pean tähendama, et põllutöölise palk on ühes söögiga arvestatud. Sellest palgast peab põllutöölisele terveks aastaks jätkuma, sest öeldakse, et põllutööliline, kellel lühem aeg aastas töötada, saab suurema palga, et ta sellest ka talvel saab ära elada. Ma palun Riigikogu liikmeid ette kujutada, et 81.199 põllutöölise peab saama ära elada sama suurest sisetulekust kui 29.904 tööstusetöölise! Vahe on sedavõrt suur, et meie tahtmata tunnistama peame, et kui maale veel rohkem töö-

jõudu juhitakse, siis peab põllutöölise palk sedavõrt langema, et nad enam hoopiski palka ei saa. Viimasel ajal kõneldakse ka juba, et põllumehed lubavad ainult siis töölisi tööle võtta, kui neil ei tarvitse töölisele palka maksta.

Ma palun Riigikogu liikmeid seda tõsiselt võtta, missugused tagajärjed saaksid olema põllutöölisel, kui sinna 81.199 inimese asemel näiteks 150.000 inimest selle töö peale läheks. Mineval aastal, 1931. a., juba olid palgad 1930. aastaga võrreldes märksa langenud, ja sedasama kuuleme palju intensiivsemalt praeguse, s. o. 1932. a. kohta. Kui praegusel ajal palkadest räägitakse, siis on praegused palgad 1930. a. palkadest palju vähemad. Statistika keskbüroo direktor härra Pullerits leiab, et tööstuses mitte ruumi ei ole töötatöölisele, ja ka mina olen oma uurimuste põhjal sellele veendumusele jõudnud, s. o. kui suurtööstuse praegust seisukorda hinnata, kuid mitte selles mõttes, et suurtööstuse arenemine päris võimatu on ja selleks ka jääma peab. Mina arvan, et kui meil Vabariigi Valitsus plaanikindlalt tahab tööd teha, siis ka vabrikutes ja töökodades töökätele rohkem ruumi võib leida, ka töötatöölisele. Aga meie valitsus ei ole selles sihis ettevõtteis käinud ega töösturitega nõu pidanud, kuidas talitada, et vallandada vaja ei tuleks ja et ennegi madalaid palkasid kärpida ei pruugiks. Meie kuulsime kord, et Tselluloosi ja Luther'i vabrikutes olla käinud mingisugune uurimiskomisjon, aga mina ei ole kuulnud, missuguseid tulemusi see on andnud. Kui me sarnaste aktsioonide peale vaatame välismaal, siis näeme ka nende jaatavaid tagajärgi. Kui seal ette võeti inventuur, kui palju kaupa järele oli jäänud, siis kaaluti, kuidas võiks sellest kaubast lahti saada, et ettevõtetele anda uusi võimalusi saaduste valmistamiseks. Ja sageli leiti võimalusi, see andis tagajärgi. Ma ei ole mitte kuulnud, et meil seda oleks sündinud. Meie seisame praegu lihavõttepühade eel, ja selliseid pühi on meil ju vähemast kolm aastas. Mul on huvi teile teada anda, mis üks vabrikant, üks tuntud vabrikant, kelle nime ma nimetada ei taha, on öelnud enestevahelisel kõnelusel 3—4 inimese juuresolekul, et kui meie nüüd lihavõttepühade poole astume, siis iga keskmine, iga jõukam inimene mõtleb sellele, kuidas ta oma pühadelauda korraldab, kuidas ta oma võõrad ja tuttavad pühadevääriliselt vastu võtab. Aga, minu härrad, kui meie mõtleme, mis tööline peab tegema, tööline, kes ka pühadele vastu läheb ja kes ka tra-

ditsiooniliselt sedasama kavatseks. Aga just pühade ajal ei saa ta sedagi viletsat palka, mis ta enne pühi sai. Tähendab: tööline peab kõige kurvema meelega sellele mõtlema, et ta midagi sellest kätte ei saa, mida ta teiste poolt teab pühade suunas sündivat ja mis ka tema heameelega enese kodus näeks. Kui siis sellele härrale öeldi: Aga teie võiksite oma töölistele ka pühade eest maksta, — mis ta vastas sellele? Ta vastas: Jah, ma võiksin seda küll, aga ma ei ole mitte ainult see ja see, vaid olen see ja teine, ja need teised peaksid siis võib-olla ka minu eeskujul järele tegema, ja võib-olla neile esitatakse isegi nõudmine, et ka nemad nõnda teeksid, — vaat seda vastutust ei või ma enese peale võtta...

Ma olen juba mõnda korda sellest rääkinud, kuidas meil päris ülekohtusel viisil ilma mingisuguse moraalse tundeta vabrikud kinni pannakse inventuuri tegemise põhjusel, ja vabrikud pannakse just jõuluks kinni, s. o. sel ajal, kus tööline külma ja nälga kannatab, kus ta rohkem kütet, kus ta rohkem sööki vajab. Aga meil ei ole sellele rõhku pandud, meil ei ole hakatud vabrikutele seesugust teguviisi keelama. Ja mina arvan, et Vabariigi Valitsus, kuigi tal sellekohast seadust ei ole, ometi kui ta tahab, seda võiks läbi viia. Sest vähemalt ei ole mingit seadust olemas, et ettevõteted võiksid ükskõik missuguse ettekäände all oma vabriku sulgeda praegusel ajal, kus tööpuudus nii suur ja kus iga üksiku inimese väikenegi teenistus väga tähtis on. Meie ei ole veel rõhku pannud selle peale, et ületunnitööd oleks vähendama hakatud. Meie arusaamine on see, et kui meie ületunnitööd vähendame, siis töölisele see kahjuks on. Jah, neile töölisele on see tõesti kahjulik, neile, kes 23 tundi, nagu kõneldud ühest väikesest kastivabrikust, ja teisel isegi 36 tundi tööplatsil olnud. Kui ma küsisin, kas see inimene niisugusel juhusel jõuab veel tööd teha, siis vastati, et ta oma täit tööjõudu kahtlemata enam kasutada ei suuda, aga tööline ise oli rõõmus, et ta oli seal ja sai palga 23 tunni eest. Kui muud ei võidaks teha, siis võiks Vabariigi Valitsus ometi selleks samme astuda, et riiklikud ettevõtted, nagu riiklik põlevkivitööstus, riiklik metsatööstus, et need mitte palkasid ei alandaks. Sest palkade alandamine ei ole mitte ainult lihtne palkade alandamine, vaid see on ka turu ostujõu nõrgendamine. Ma loodan, et minu kolleegid, ametivennad, sellest aru saavad, et selle ostujõu kitsendamisega, ostujõu piiramisega ka põllumajanduses väga kurvad

tagajärjed saavad olema. Meil öeldakse küll ja rõhutatakse, et Eesti põllumajandus paneb pearõhku välisturgude peale, meie peekon, meie või ja meie munad, mis välja veetakse, need annavad meile välisraha. Viimasel ajal on uuesti üles kerkinud maavaim, maavaim, mis on linna vastu sihitud. Aga ma loodan, et põllumehed aru saavad, et maamehel, põllumehel, mitte ükskõik ei ole, kas tal tema ainete jaoks siseturgu on või ei ole. See sisemaa turg on linna turg. Meie teame, et väga paljud põllumehed oma kaupu linnaturule toovad, ja see neile sugugi ükskõik ei ole, kuipalju nad sealt raha maale tagasi viivad. Linnaturg on maamehele väga tähtis, ja seda ei tohi meie mitte unustada. Kui aga linnaturu ostujõud väheneb, siis väheneb ka see rahasumma, mis põllumees linnaturult maale koju võib viia. Ja mitte ainult see rahasumma ei vähene, vaid väheneb ka see faktor, mis võimaldaks meie vabrikutele ja ettevõtetele tööd teha, sest mida suurem on sisemine turg, mida suurem on sisemise turu ostujõud, seda suuremad on ka tellimised, mis vabrikutele ja töökodadele antakse. Kui neid tellimisi võimalik ei ole anda, siis tähendab see ikka suuremat ja suuremat tööliste vallandamist, ja see on üks palkade kärpimise tagajärg. Isegi maal, kui põllumees vähem linnaturult raha tagasi koju viib, siis loomulikult rehkendab ta ja kalkuleerib, kas vahest ilma palgaliste tööliseta läbi ajada ei saa. Meie kuuleme, et põllumehed mitte enam palgateenijaid palgata ei taha, palka maksta ei taha, vaid niipalju kui võimalik tööd oma perekonna jõuga ära teha püüavad. Selles, lugupeetud Riigikogu liikmed, ei näe ma mitte ainult seda, et tööjõud ikka koomale valgub, et töövõimalused ikka vähemaks jäävad, vaid ma näen ka veel järgmist hädaohtu: mida rohkem põllumeeste perekonnad oma perekonnaliikmete peale tööd panevad, seda rohkem kannatavad lapsed selle all. Öeldakse, et karjase töö ei ole töö, ja ma olen siit kõnetoolilt sellele juba tähelepanu juhtinud, et 1923. a. ühe statistika põhjal oli võimalik mul näidata, et põllutöölise hulgas oli koguni 7-aastasi. Näiteks pidid need siis nooremad kui 7 aastat vanad olema, ja seda mitte ainult palgaliste hulgas, vaid veel rohkem perekonnaliikmete hulgas. Ja just see perekonnaliikmete, eriti laste kurnamine leiab sel puhul, kui palgaga tööjõudu vähem tarvitatakse, seda suuremat tarvitamist ja avaldab kahtlemata selliseid tagajärgi, mis järeletuleva põlve suunas soovivad pole.

Tähendab siis, minu arvates on siseturg tähtsam, kui peekoni ja või väljavedu. Ma ei ütle, et viimane mitte tähtis ei ole, see on kahtlemata tähtis, ja mitte ainult teised rühmad ei poolda seda, vaid ka sotsialistid on selle peale rõhku pannud. Just sotsialistid olid need, kes omal ajal, kui Travilja kaitseseadust arutati, ütlesid oma esitaja kaudu, et ka meie oleme selle poolt, et põllumees peab oma töövaeva tasutud saama. Kahjuks jättis minu seltsimees tookord ütlemata, et ka töäjõud oma elamisvõimalused peab alles hoida võima. Praegusel silmapilgul näeme, et töäjõud just põllumajanduse alal oma elamisvõimalused kaotab. Minu arvates peab riigivalitsuse ja riigimeeste kõige püsivam ja tõsisem püüd see olema, et kõige arvurikkam klass, see on töölisklass, elada võiks. Et töölisklass elada võiks, selleks on vaja rohkem teha, kui senini on tehtud, ütlen mina, hoolimata sellest, et härra Tupits teisel arvamusel näib olevat. (V a h e l h ü ü e.) Härra Tupits, neid trummilööke olen ma ka lugenud. (V a h e l h ü ü e.) Olen neid trummilöökideks pidanud. (V a h e l h ü ü e.) Ma ei kahtle ka selle ütlemise juures, et härra Oinas on tööpoolest hädaabitööde korraldamisel, selleks rahahankimisel vähemalt nõndasamapalju teinud, kui enne on tehtud, aga temal oli raam ette tõmmatud, millest kaugemale ta ei võinud minna. Hädaabitööde juurde, nagu ma juba rääkisin, pääsevad ainult esimese kategooria töötatöölised, ja ei kaugeltki kõik. See noormees, kellest ma räägin, see oli nimelt kolmanda kategooria tööline. Tema käis tööbõrsil, kuid see käimine osutus tühiseks ajaraiskamiseks sellepärast, et ta tööd ega toetust sealt ei saanud. Töösaamiseks polnud mõtetki. Ka „Ühisabis“ käis tema, kuid sealt ei võinud ta toetust saada sellepärast, et temal korterit ei olnud. Seal õeldi, et meie peame ikkagi elu kontrollleerida võima, kellele toetust anname. Teil ei ole korterit, kuidas saame teie elu kontrollleerida? Kui ma sellele noormehel oma juurde magamisaseme muretsetsin, siis oli aeg ka niikaugemale läinud, et korteri olemasolu enami ei avitanud, sest „Ühisabi“ raha oli otsas. Temale oli „Ühisabis“ näidatud pesutükke ja vanu kraesid, mida oleks võinud võtta, kuid need ei kõlbanud. Nii et see noormees ja temaga ühes sajad ja tuhanded samasugused noormehed ometigi niihästi kui mitte midagi ei saanud. Hädaabitöödeks antud summad ei ole küllaldaselt selleks, et kümneid tuhandeid töötatöölisi toetada, niisuguseid töötatöölisi, kellel

mingit õiguslikku alust ei ole kuskilt midagi nõuda. (V a h e l h ü ü e.) Vaadake, mu härrad, mina ei kahelnud kunagi, et teie vastus niisugune on, selline on ikka nende inimeste vastus, kelle kõht täis on: Mis läheb teise inimese viletsus mulle korda, kust mina selle raha võtan! See on see juon ja see põhimõte, millisel kodanline ühiskond eriti Eestis asub. (V a h e l h ü ü e.) See on see viis, kus meie valmis oleme, kus ühiskond valmis on sotsiaalset koormat mitte enda peale võtma, vaid koorma enda pealt ära veeretab. (V a h e l h ü ü e.) Kui teie ütlete, et raha ei ole, siis tähendab see seda, et meie ühiskond seda koormat kanda ei taha. (V a h e l h ü ü e.) Nojah, kui lugu nõnda on, siis pean konstateerima, et meie räägime üksteisele meetarusaadavat keelt. Lugu on nii, et tsiviliseeritud ajajärgul ühiskond enese peale teatavad kohustused peab võtma, kas perekonna näol, seisuse näol, kiriku näol j. n. e.

Praegusel ajal peab seda tegema riik. Kui metsinimesed mööda metsi ümber hulkusid, siis jäeti vanad inimesed, kes haigeiks ja viletsaks jäid, maha põõsa alla. Heal juhtumisel jäeti neile natukene süüa sinna, halvemal juhtumisel mitte. Samuti kui perekonnas laps sündis, kes soovitav ei olnud, siis hukati see ära, nagu see Spartas sündis. (V a h e l h ü ü e.) Jah, nüüd naljutatakse nad sageli vanadekodus surnuks, saadetakse linna õemajja, nagu see noormehel sündis, kellest ma kõnelesin, ja kellel ei olnud hävinenud kõik tahe ega energia, kellel luhkunud ei olnud kõik tunded, ja kes seal rohkem välja ei kannatanud kui kaks ööd. Ta pidas paremaks jaamas olla poole ööni ja tühje vaguneid otsida, et seal magada, kus ta — ühes teistega — koristajanaistega kokku leppis, et need vagunit natukene kütaksid, mis niikaua kestis, kuni raudteepolitsei nad sealt välja ajas.

Praegune ühiskond on tsiviliseeritud ühiskond, ta ei jäta haigeid ja raukasid enam põõsa alla surema. Ta võtab selle koorma enda peale sel kujul, et töötatöölisi kindlustab ja tööpuuduse ajal teatavat abi annab. See abi ei kõrvalda tööpuudust, kuid see on tööpuuduse all kannatajale ometi toetuseks. Me teame, et niisugustes riikides, kus selline kindlustamiseseadus maksmas on, töötatöölised nii suurde viletsusse ei satu, nagu meie juures. Juhin tähelepanu praeguse olukorra peale Saksa maal. Seal on tööpuuduse vastu kindlustamise summa olemas. Seda on kärbitud

praeguse valitsuse poolt äärmiselt, ta ei ole enam nii suur, kui enne oli, aga töötatöölised ometi saavad midagi. Nad on äärmise nälja eest kaitstud, kuigi see võib-olla pikaajaliseks näljaks muutub. Aga nad ometi saavad midagi. Ja hoolimata sellest, et nad toetust saavad, näeme meie, kuhu nad poliitiliselt lähevad. Poliitiliselt lähevad nad natsionaal-sotsialistide juurde, Hitler'i laagrisse, seepärast, et Hitler neile suure suuga meie sõnade järgi pudrumäed ja piimajõed ette maalib, mis ta neile tahab välja tuua; ja teiseks lähevad nad kommunistide poole. Nad ei lähe mitte enam sel määral sotsiaaldemokraatide juurde, kui ennem, ja nimelt seepärast, et neile suurtele hulkadele, eriti töötatöölisele see nõusolekupoliitika mitte ei meeldi, mida nad sotsiaaldemokraatide enamuse suuna poolt teostatavana näevad, nimelt tolereerimise poliitika Brüning'i valitsuse suunas. Aga meil meie töötatöölised ei saa ju mitte peni, välja arvatud need, kes hädaabitöödele pääsevad. Mis peavad siis nemad tegema? Kui meil üks Hitler'i sarnane mees oleks, siis voolaksid ka nemad sinna, kuna meil aga praegu Hitler'it mitte ei ole, mina ei taha neid väikesi ja suuri admirale mitte Hitler'iteks nimetada, ja kommunistide seas ei näi meil ka mitte niisuguseid suurusi olevat, kes suudaksid suuri hulki eneste poole tõmmata, tähendab, meie seisukord töölise hulkade seas selles mõttes on võrdlemisi soodne, ja ta oleks veel parem, kui riik töötatöölise eest vähegi hoolitseda tahaks. Aga meie riik ei ole nende eest hoolitsenud, ta ei tahtnud isegi kindlaks teha, palju töötatöölisi on. Nüüd on siiski sellekohane ankeet läbiviimisel ja me saame teada, et töötatöölise leegion Eestiski väga suur on.

Kui meie aga seaduseandlike aktsioonide peale vaatame, mis juba kauemat aega pävakorral ja käimas on, siis näeme ikka seda, selle nõudmise edasitoetamist ja edasiarendamist, mille kohta minu parteisõber tookord ütles, et ka meie oleme selle poolt, et põllumees oma vaeva tasutud saaks. See on aga äärmiselt ühekülgseks jäänud. Riigikogu on rea seadusi vastu võtnud, mis põllumajandust peavad saneerima, ja kahtlemata võtab ta neid vastu. Meie investeerime haigesse põllumajandusse ikka suuremaid kapitale, s. o. suuremaid, kui need olid, mis 10—12 aasta eest haigesse tööstusse investeeriti. (V a h e l h ü ü e.) Härra Holberg, mina pean tunnustama, et ma Teiega kõneleda ei oska! Meie vaatekohad ei ole ühised, meie

mõisted ei ole niivõrt „klaarid“, et meie ühe ja sama asja suunas võiksime arusaadavalt mõtteid vahetada. — Ma ei kõnele Vene-Balti tehastest ja sinna antud krediididest, vaid mina kõnelen nendest krediididest, mis valitsus teatavatele suurvabrikutele oli sunnitud andma, — mina ei ütle, et see oli niisugune viga, mida mina ka ei oleks teinud, kui mina ligemal selle juures oleksin olnud, sest tol ajal oli hoopis raskem ette näha neid asju, mis 10 aasta pärast ilmsiks tulid. Kui me suurte vabrikute suhtes 12 aasta eest sama targad oleksime olnud, kui praegu, siis oleks olukord praegu arvatavasti teistsugune. Meie lootused olid pandud Vene suure turu peale, kuid see Vene suurturg jäi Eestile kinni, ja ei ole ette näha, kas ja millal see jälle avaneb. Meil loodetakse aga tänapäevani, et see turg kord jälle avaneb. Ja seda, härra Holberg, teate ometi Teie, et Kreenholm'i mehed hoiavad oma maju ning sisse-seadeid suurelt osalt just seepärast korras, et neil oleks kord võimalik jälle 13—14 tuhat töölise tööle panna. Aga niikaua, kui Vene turg on kinni, niikaua ei saa seda läbi viia. (V a h e l h ü ü d e d.) Mul on teada, nagu oleks härra Holberg Kreenholm'i juriskonsult. (V a h e l h ü ü e.) Igatahes teate neist asjadest palju rohkem, kui mina.

Mis puutub haige põllumajanduse saneerimisse, siis kardan mina, et selles liiga kaugele minnakse, ja kui sellest viimaks aru saama hakatakse, siis on juba hilja. Praegusel ajal, kui see minust oleneks, mina ei paneks nii suuri kapitale haigesse põllumajandusse. Et põllumajandus haige on, see on päris kindel. On teaduslikult näidatud, et Eesti põllumajandus tootvuse poolest kui ka tööjõu kulutamise poolest on umbes 2½ korda taga Taanist. Ja kui meie veel rohkem lahtist tööjõudu kunstlikult maale saadame, siis ei tähenda see mitte midagi muud, kui põllumajanduse tehnika edu kinnipidamist, selle arenemise mitte teostada laskmist, sest mida odavam inimese tööjõud tarvitajal saadaval, seda visamalt läheb tehniline arenemine edasi. Meie põllumajandus vajab aga just tehnilist edu palju rohkem kui odavat tööjõudu. Sellele teele peaksime meie ka asuma. (V a h e l h ü ü e.) Härra Päts, ka Teie teate seda sõna: kuigi kaks sedasama teevad, siis ei ole see üks ja sama. Kui näiteks Irboskas, või kus Teie ligem suurlinn on, ehitatakse üks kaheteistkordne võõrastemaja, siis oleks juba ette näha, et ei leiduks sellele võõrastemajale küllalt

võraid, ja kui teie niisugusel korral traktori käima panete, kui odavat tööjõudu käepärast küllalt, siis läheb see nõndasama kindlasti nurja. Härra Päts ütleb: mida odavam on inimese tööjõud, seda hõlpsam on sel teel kändusid juurida, kivisid lõhkuda j.n.e. (V a h e l h ü ü e.) Mis mina teeksin, mis mina peale hakkaksin? Jah, kui ma nii tark oleksin ja päris õige retsepti avaldaksin, oleksin ise õnnelik, kuid ega see teid õnnelikuks ei teeks, sest minu targematki nõuandmist teie ju ei tarvitaks! (V a h e l h ü ü e.) Härra Päts ütles, et ei saa masinaga juurida, vaid seda peab käsitsi tegema. (V a h e l h ü ü e.) Mõni aasta tagasi oli selline vaade ka põlluharimise suurmail üleüldine, nimelt et nisu külvipinda suurendada ei saa, sest maa, mis vaba oli, ei pidanud selleks kõlbama, see oli metsa all, oli padrik j.n.e. Aga seal tulid mehed lõhkeainete padrunitega ja purustasid maa, tegid juured ja kannud nii peeneks, et see maa varsti rohkem nisu andis, kui oli kalkuleeritud. See oli nõnda viljajarimise suurmail — Põhja-Ameerikas, Kaanadas j.n.e. Meil on see ka võimalik, kui tahetakse, ja on niikaugele jõutud, et kändude ja võsastikkude juurimisel masina jõudu appi võetakse. Aga niikaua, kui odav tööjõud käepärast, nagu tänapäev Eestis, siis on niisugused tehingud meil muidugi väga küsitavad. Sest on ammugi kindlakstehtud tõsiasi, et madal tööliste palk tehniliselt head ei edenda, vaid takistab.

Meil kõneldakse muu seas sellest, ka härra Päts Riigivanemana seisib sellel seisukohal, et meil võimalik on väikekohti elujõulisteks muuta juurdelõigete läbi. Tänapäeval loeme ja leiame, et väikekohti on vaja ja on võimalik neid juurde asutada. Direktor Pullerits kõneleb kümnest tuhandest uuest väikekohast, mis tema arvates Eestis võimalik on 10—15 aasta jooksul asutada. Härra Pullerits juhib tähelepanu sellele, et niisugusel korral, kui sellele tööle asutakse, et siis ka talumaad puudutamata ei või jääda, ja ta loodab, et külad servadel rohkesti niisugust maad leidub, mida võiks adra alla võtta. Neid võimalusi vaadates tahaksin härra Pullerits'ilt küsida, et kui ta loodab 10—15 aasta jooksul selle töö läbi viia, siis peaks ta ka ütleva, kuipaljudele inimestele tänasest peale tema selle töö juures suudab tööd anda.

Sest see on täna esimese tähtsusega küsimus! Ma tahtsin aga üht teist küsimust puudutada, ja mul on heameel näha, et härra Hüneron, kes on ju Põllutöominister... Ah

ja, tema ei ole ju enam! (V a h e l h ü ü e.) Vabandage, see on nüüd ju jälle härra Köster, aga tema ei ole siin! (V a h e l h ü ü e.) Ega ma tema äraolemise põhjuste üle ei vaidle, temal on põhjus, miks ta siin ei ole, kahju ainult, et ta siin ei ole, ma oleksin temale järgmised küsimised ette pannud. (V a h e l h ü ü e.) Teie oleksite võinud temale siiski aegsasti kõlistada, ma kõnelen juba ligemale tund aega. Kui valitsus tahab väikekohti juurde asutada või seniste väikekohtade elujõuliseks tegemiseks juurdelõikeid teha, siis ei olda selles küsimuses veel selgusele jõutud, kui suured need elujõulised kohad peaksid olema. Valitsusel, Põllutöoministril peaks see aga selge olema. Kui suurmaid tükeldama hakati ja nõndanimetatud normaaltalusid asutati, siis eeldati, et sinna on vaja 9—10—12 ha põllumaad, eks ole nõnda? See pidi olema elujõuline koht, kus üks perekond oma tööjõudu pidi kasutada võima, et ära elada. Aga ma lähen natukene alamale. Ma võtaksin Taani normid. Taanis oli mõne aasta eest väikekohtade normiks võetud head põllumaad 6 ha, halvemat 9 ha. Et meie põllumaa vaevalt võrreldav on Taani hea põllumaaga, peaksime võtma võrreldes halvema põllumaaga. Et meil oleks niisugusel elujõulisel põllumajapidamisel 9 ha põllupinda, kuipalju oleks siis põllupinda üleüldse vaja, kui tahaksime neid põllumajanduslikke üksusi elujõuliseks teha? Meil on praeguste statistiliste andmete järgi 1—5 ha põllumajapidamisi 23.456, nende põllumaa suurus on keskmiselt 1,4 ha. Teine kategooria — 5—10 ha — 26.100 majapidamist, neil on keskmiselt 3,3 ha põllumaad. Neile tuleks nõndasama maad juurde lõigata. (V a h e l h ü ü e.) Jah, seda küsin ka mina: kust võtta? Sest see ongi, millele ma tähelepanu juhin. Kolmas kategooria — 10—20 ha — 34.977 üksust, nende on põllupinda keskmiselt 6,4 ha. Kui me need kolm kategooriat võtame ja tahame need elujõuliseks teha, siis kuluks meil üle 395.493 ha põllumaad. Ja kui me sinna juurde tahame võtta majapidamisüksused vähema maaga kui üks ha, siis läheks kokku põllumaad vaja üle 800.000 ha. Ma arvan, minu härrad, need, kes neid püüdeid ja neid lootusi on hellitanud, et meie tahame ja võime väikekohti elujõulisteks teha, et need enestele õiget pilti selles raamis ette ei ole kujutanud. Siia juurde tuleb veel teine moment: kui meil see 800.000 ha maad käepärast oleks ja võiksime juurdelõikeid anda, siis ei ole see maa ometi nõnda asetatud, et me üksikkohta-

dele juurdelõikeid võiksime seal anda, kus juurdelõikeid just soovitakse, vaid juurdelõiked võiksid sündida sealt, kus jõude maad olemas. Tähendab, meie peaksime üldise maa kokkupaneku, kommaseerimise, läbi viima. Meie peaksime kõik maa ühte panema, majakesed peaksime pealt ära mõtlema, ja peaksime siis uue mõõtmise ja korraldamise läbi viima, kus igale kohakesele siis ta maa kättesaadaval oleks. Endine Riigivanem härra Päts, kas Teie mõtlesite selle peale, kui Teie lubasite väikekohti juurdelõigete andmisega elujõuliseks teha? (V a h e l h ü ü e.) Ma ei kõnele väga paljust, ma kõnelen 130.000; kui meie paarile või kolmele tuhandele oleme saanud anda juurdelõikeid elujõuliseks tegemiseks, siis jääb ometi veel 127.000 järele! (V a h e l h ü ü e.) Siis peab aga valitsus ütlemaga, et ta ei mõtle kõiki kohti juurdelõigete elujõuliseks muuta, vaid ta katsub seda teha selles ulatuses, kui see võimalik on ja võimalikuks osutub, võib-olla 2—3 tuhat kohta. (V a h e l h ü ü e.) Kui mina statistika omale aluseks võtsin, siis ei saa ma mitte üksiku talundi juures peatuda! Ma tean, mulle on minu parteisõprade poolt öeldud, et on neid, kes väga väikese kohaga lepiksid ja kes ammu ja ammu johlustavad, et väikekoht on just see kõige kasulikum põllumajanduse arendamise viis. Aga keegi ei ole mulle näidanud, kui suur või väike see väikekoht olla võiks. Samuti ei saa eeldada, et kui mõni üksik väikekohtapidaja kasvatab oma 10 või 20 kana, või omab kümnekond mesipuid, ja sellest ära oskab elada, ja et seda võiksid ka paljud teised, ei saa ometi eeldada, et kõik mainitud 127 tuhat majapidajat nii targad ja osavad oleksid. Meie peame keskmise inimese võtma, ja keskmine inimene ei ole mitte seesugune, kes poole, ühe või kahe hektaari peal imetegusid teha võiks. Selles seisab asi. Ja kui meie selle ütlemata jätmene ja lubame väikekohti elujõulisteks teha, siis teeme sellega suurtele hulkadele lootusi, mis paratamatult tühjaks jääma peavad.

Tahan veel kord hoiatada, et Vabariigi Valitsus ja valitsevad ringkonnad ometi sellest politikajoonest loobuksid ja ilma arvestamata, ilma tervelt mõistuselt küsimata lugemata töötatöölisi maale ei saadaks. Kui direktor Pullerits kõneleb 47 tuhandest töötatöolisest, kes talvel põllutöös tööd ei leia, siis ei ole siin tegemist mitte ainult nendega, vaid tegemist on ka teise, arvatavasti sama suure hulga töötatöolisestega, kes linnades asuvad ja keda tahetakse

maale saata, kust neile abi loodetakse leida. See on minu arvates pettepiilt.

Vabariigi Valitsus peaks minu arvates tõsisemalt oma silmad tööstuse peale pöörama ja võimalusi otsima, et vabrikuid ja töökodasid suuremas ulatuses arendada, ellu kutsuda. Ainult sel teel oleks võimalik meie tööpuudust vähendada. (V a h e l h ü ü e.) Ma ei saa Teile ju oma tervet aabitsat ette kanda, mis ma ütlesin, seda ma ütlesin, ja selle juurde jään ma kindlaks. Ma jään kindlaks selle juurde, et see ekslik oli, niisuguseid suuri vabrikuid meil Eestis saneerida tahta, nagu Kreenholm'i vabrik, mitmed hiiglasuured metallivabrikud j.n.e., mis olid juba kokkuvarisemisel. (V a h e l h ü ü e.) Teiste vabrikute kohta ütlesin ma ainult, et nad on palka vähendanud. (V a h e l h ü ü e.) No jah, töölisi on nad ka vähendanud! (V a h e l h ü ü e.) Elujõulisi suurvabrikuid on minu arvates kaks silmapaistvat vabrikut — a.-s. A. M. Luther ja Põhja puupapivabrik —, kes senise tegevuse juures on näidanud, et neil ometi teatavad turustamise võimalused on.

Ma arvan, kui meie Vabariigi Valitsus kõik oma teadmise ja tahtmise kokku võtaks, siis leiaks ta ka võimalusi plaanilist tootmist arendama hakata, ja see peaks igatahes selle põhimõtte järgi sündima, et ettevõtjad — vabrikandid ja töökodade omanikud — töolistega omavoliliselt talitada ei võiks. Vabariigi Valitsus peaks töölise peale vaatama — ma arvan, kord kõneles endine Riigivanem härra Päts riigi tähtsamatest rekvisiitidest —, ma arvan, et kõige tähtsam riigi rekvisiit on ometi inimene! Selle peale tuleb ometi kõige suuremat rõhku panna, ja seda rekvisiiti tuleb hoida, kaitsta ja aidata. Kui Vabariigi Valitsus sel kombel plaanikindlalt tööstust arendaks, tööd tegema hakkaks käsikäes nende organisaatoritega ja ettevõtetega, kes praegu vabrikuid juhivad, ja uutega, kes nende etteotsa astuda võiksid ja peaksid, ainult siis oleks võimalik töövõimaluste suurendamine. Niikaua, kui sellele teele ei asuta, ei pääse meie tööpuuduse tondist mitte mööda. Peame plaanikindlalt selle peale mõtlema hakkama, plaanikindlalt sihima, et inimestele, kes end ülearustena tunnevad, kes ei leia mingit tegevust, kes nagu pinna jalge alt näivad kaotanud olevat, — nõnda kaua, kui meie sellele teele ei asu, et neile jalgealust pinda luua ja neile elamisvõimalust sellel perspektiivil anda ei katsu, ei jõua meie edasi. Meil kas-

vab siis edasi riigitudimus, kui mitte veel kaugemale ei minda.

Ma ei taha siin meelde tuletamata jätta järgmist. Meie töötatöölisi koheldakse väga ebaviisakalt. Meie töötatöölise koosolekud keelatakse ära. Need keelatakse ära sel põhjendusel, et seal astuvad üles kommunistid ja teised radikaalid, kellega ei ole midagi peale hakata. Väga õige! Aga mis oleme siis meie, riik ja riigivõim selleks teinud, et neid inimesi tagasi hoida nende radikaalide poole valgumast? Missuguseid elamisvõimalusi oleme neile pakkunud? Tuletan juba mainitud noormeest uuesti meelde ja see ei ole ainus, vaid neid on tuhandeid.

Kui meie tahame, et riigitudimus ja kommunismi poole kaldumus ei areneks ja arenema ei pea, siis peame sellele mõtlema, et meie töötatöölisi mitte nende eneste ja Jumala hooleks ei jäta, vaid et nendele kindlustuse pakume ja arusaamise kindlustame, et on riik ja ühiskond, kes neid unustusse ei jäta. See ei ole õige tee, kui politsei keelab koosoleku pidamise ära, kus töötatöölised oma seisukorrast kõnelema ja oma eriküsimusi kaaluda tahavad, ja kus keelatakse meeleavaldus põhjendusega, et uulitsad on libedad ja selle tagajärjel inimesed võivad kukkuda... Ja kui valitsus laseb politseid tööliste juhte, kui nad ka sada korda kommunistid olid, kinni panna... (V a h e l h ü ü e.) Härra Juhkam, Teie teate, oma seisukoha võtan selles küsimuses nii, nagu Virtsu paruness paadil sõites: kust sa ka vett ei võta, siit poolt või sealt poolt, ikka seesama Virtsu väina vesi mõlemil pool... Ei taha sotsialistlike ministreid haavata või alandada, mina tean, mida nad teha võisid ja mida nad mitte teha ei võinud, ja praegu kõnelen sellest, mida nad mitte teha ei võinud. Muidugi, sotsialistlik minister ei oleks pidanud nõus olema, kui töötatöölise vastu politsei välja saadeti. (V a h e l h ü ü e.) Selle moodusega avitame ainult valitsevat riigitudimust süvendada ja edendada, aga mitte vähendada. Vähendada võime seda hädaohtu ainult sel viisil, et töötatöölisele kodanikkude õigused ja kodanikkude vabadused jätame ja nende ees neile näidata püüame, et on olemas riik ja ühiskond, ja et nemad töölisi unustanud ei ole. Seda tuleb tegelikult näidata. (V a h e l h ü ü e.) Töötatöölisi tuleb avitada, neid ei või nälja hooleks jätta.

J u h a t a j a: Rkl. Penno'lt on lihtülemineku-vormel:

„Riigikogu, ära kuulates läbirääkimisi rkl. M. Martna erakorralise teadaande puhul, läheb päevakorras edasi.“

Lihtülemineku - vormel võetakse vastu.

5. Kuritarvituste ja korrupsiooni vastu võitlemise seadus — J. Vilms'i ettepanek.

J. Vilms: Panen ette, kuritarvituste ja korrupsiooni vastu võitlemise seadus anda üldkomisjonile.

Põhjenduseks oleks öelda järgmist: On vaja piiri panna meil lõkkama lõõnud korrupsioonile. Käesoleva seaduseelnõu vajadus on igatüüpi selge, kuna võimu tarvitamine majandusliikude organisatsioonide kasuks parlamendi liikmete poolt on üks pahe parlamentarismi olemasolus. Ka meil on nõndanimetatud „parteimajandus“ ja üksikute majandusliikude rühmituste mõju, kuhu kuuluvad vaid erahuvid, suutnud omale esindust luua Riigikogus. Ameerikas, Prantsusemaal, Saksamaal ja mujal toimetas näiteks suurkapital asju oma enda salajate esindajate —parlamendi liikmete— kaudu parlamendis. Meil on tarvis seda nähtust aegsasti takistada või likvideerida.

Peale Riigikogu liikmetesse puutuvate punktide on arusaadavad ka paragrahvid ametnikkude ülejõu elamise ja riiklikkude pankade rahadega ümberkäimise avaliku kontrolli asjus. Seaduseelnõu on kahe vanema juristi poolt läbi vaadatud, nüüd on tarvis ka üldkomisjoni arvamine.

M. J u h k a m: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Meil on töö mitmes komisjonis juba lõpetatud, muu seas ka üldkomisjonis. Rahaasjanduse komisjon kavatses pidada kohe pärast Riigikogu koosoleku lõppu täna ainult ühe, viimase koosoleku. Sellepärast komisjonis esitatud eelnõu arutada on täiesti võimata, ja seda härra Vilms teab väga hästi. Kui härra Vilms oma eelnõu tõsiselt võtab ja seletab, et see olevat kahe juristi poolt kokku seatud, seega täiesti küps, siis ei ole mingit takistust seda arutamisele võtta otsekohe, millise ettepaneku ka teen. See oleks ainuke võimalus, et Riigikogu veel sel istungjärgul seaduseelnõu vastu võtta saaks.

J. Vilms: Oma ettepaneku kaitseks tahaksin öelda niipalju, et komisjonid võivad veel tööd teha kui tahavad. Riigikogu ei ole otsustanud, et töö oleks lõppenud. Ja sellepärast, kui on tarvis tähtsat seadus-

eelnõu vastu võtta, kui selleks tahtmist on, saaks seda väga hästi teha. Kui see seaduseelnõu aga tahetakse tagasi lükata või otsekohe Riigikogus arutamisele võtta, siis seda ei saaks seepärast, et kõik seadused, mida meie oleme arutanud ja võtnud tõsiselt, lähevad komisjoni ja arutatakse seal läbi, ja kui eelnõus puudusi on, parandatakse need. Aga siin tahetakse nüüd teatud vormiliste võtetega seadus maha matta, mis eriti härra Juhkami kui tööerakondlase poolt väga imelik tundub.

Juhataja: Rkl. Juhkam teeb ettepaneku,

võtta seaduseelnõu kohe arutamisele.

Hääletamisele tuleb kõigepealt rkl. Vilms'i ettepanek, ja kui Riigikogu liikmed selle tagasi lükkavad, siis on rkl. Juhkami ettepanek seega jaatavalt otsustatud. (Hääletatakse.) Rkl. Vilms'i ettepanek on tagasi lükatud.

Seega asub Riigikogu selle seaduseelnõu arutamisele. Aruandja ülesannetes on sõna rkl. Vilms'il.

Aruandja J. Vilms: Loomulikult ei ole mina mitte seaduse aruandjana selles mõttes omal kohal, et ta on juriidiline seadus, ja härra Juhkam kui ettepaneku tegija, et teda otsekohe arutusele võetakse, on siin muidugi seda ära kasutanud, et seaduse kaitsja võib-olla mitte kõiki vormilikke küsimusi ei tunne, mis siin võivad vasturääkimiste juures esile tulla, ja seepärast ei saa mina mitte kõiki peensusi ja kõiki neid juriidilisi küsimusi käsitada sellest seisukohast, nagu teeb üks jurist oma võtetega ja oma teadmistega. Mina kriipsutan ainult alla selle seadusega ümberkäimise juures seda, et tahetakse siin seda seadust otsekohe ilma pikemate kaalutlusteta ja arutlusteta tagasi lükata, nagu seda ka Riigikogus enne on tehtud, kus teatud seadusest otsekohe lahti tahetakse saada. Ja eriti tööerakonna poolt, kelle poolt see ettepanek tulnud, ja kes on võtnud oma eelseisvate valimiste lipukirja korrupsiooni vastu võitlemise, seal poolt tundub see eriti imelikuna.

Mis puutub seaduse sisusse, siis räägib I peatükk sellest, et Riigikogu liikmed, kes on mingites majandusealal tegutsevates asutustes, ettevõtetes, ärides ja pankades juriskonsuldid ehk alalised volinikud ja nõuandjad, peavad teatama sellest Riigikogu juhatajale Riigikogu istungjärgu alguses. (Vahelhüüded.) Ma ei ole tahtnud

selles kellelegi eesõigustusi teha, on tahtnud ainult võidelda igasuguste väärnähtuste vastu. Saksamaal näiteks on hitlerlased töötamas suurtööstuste rahadega... (Vahelhüüded.) Mina ei ole seal mingeid rahasid saanud. (Vahelhüüed.) Ma ei ole mõelnudki ja tahtnud selle töökoonduse või käsitöölise rahalisi huvisid kaitsta, nagu § 4 ütleb. Aga ma olen näinud, et Riigikogu liikmed on teatud ettevõtete rahalisi huvisid kaitsnud oma tasku jaoks, ja sellepärast on narvis seda seadust. See seadus on miisugune, mis nähtavasti parteisid huvitab ja puudutab, ja sellepärast tahetaksegi see tagasi lükata. Et teada saada, kas on keegi Riigikogu liige riigi-, omavalitsuse ja eraasutuses, ei ole midagi imelikku. See näitaks ainult ajakirjandusele ja neile, kes soovivad teada saada, missugused Riigikogu liikmed on huvitatud majanduslikkudest küsimustest. Sellega seatakse Riigikogu liige avaliku kontrolli alla, et näha, kas tegutseb Riigikogu liige riiklikkudes huvides või mitte. See kontroll ei tee kahju.

§ 2 paneb samad kohustused asutiste peale, kus Riigikogu liikmed on asutustes või ettevõtetes juhatajate või nõukogu liikmed, juriskonsuldid, alalised volinikud, nõuandjad, osanikud ja aktsionärid, ja need omalpoolt peaksid teatama sellest kahe nädala jooksul.

§ 3 räägib sellest, et Riigikogu liikmeil on keelatud asju ajada volinikuna riigi- ja omavalitsuse asutustes, välja arvatud oma perekonna liikmete ja alamas ja ülemas suguluseastmes kuni II astmeni seisvate isikute asju. Sellest on ajakirjanduses olnud juba palju juttu, et Riigikogu liikmed, oles kõrgema valitsusevõimu juures, omavad teatud eesõigusi ja võimusuhteid omavalitsuse ja riiklikkude asutustega. Ja kui nad lähevad asju ajama volinikkudena, siis saavad nad avaldada mõju seega, et nad on võimu juures. See ei ole loomulik nähe, et ühed, kes võimu juures ja võtavad asju ajada volinikkudena, viivad need kiiremini läbi oma võimu tõttu kui need, kes ei saa seda võimu tarvitada. See on ebaloomulik olukord. Seda ei tohiks olla. Seaduse ees peaksid kõik üheväärsed olema.

Edasi § 4. Riigikogu liikmele, kes seisab § 1 tähendatud majanduslikus organisatsioonis, on keelatud Riigikogus ja tema komisjonides kaitsta selle organisatsiooni rahalisi huvisid. Meil on juhtumisi olnud, kus teatava majandusliku eraorganisatsiooni huvisid on kaitstud inimese poolt, kes seal direktoriks on. Kas see on loomulik,

et Riigikogu liige ise valitsusevõimu kaudu, Riigikogu kaudu, raha otsib oma organisatsioonile? Ma arvan, et siin ei ole kaht arvamist, et see loomulik ei ole.

Edasi, mis puutub § 5, nimelt et riigi- ja omavalitsuse teenistuses seisvad ametnikud teostavad oma alluvuse suhtes järelevalvet, ja kui selgub, et ametnikud elavad üle jõu, mis ei võimalda nende teenistus, on kohustatud sellest viibimata teatama järelevalve asutisele, kes teostab kontrolli. Praegu ei ole mingit kohustust ülematel ametnikkudel alamate suhtes ette nähtud, kas alluv ametnik elab üle jõu või mitte, aga käesoleva seaduse järele on võimalik ülematel ametnikkudel oma alluvate ametnikkude suhtes teostada järelevalvet. Siin on sees lause, mille kohta öeldakse, et see on korruptsioon, nimelt, et isikute nimed, kes annavad sarnaseid teateid ametnikkude kohta, peetakse salajas ja nemad ei vastuta antud teadete eest kriminaallega administratiivkorras. Politiline politsei tarvitab agentuurandmeid. Kohus tunnustab neid. Siin on tarvitatud sedasama põhimõtet. (V a h e l h ü ü e.) Ei pruugi, see jääb ametkonna oma ringkonna saladuseks, ei pruugi ajalehtedesse pääseda. Kui mõte selge ei ole, võib märkus sisse panna, et see on ametkondade oma asi. Praegu on ka võimalus üle kuulata ametnikke oma ülemuse poolt, ja seal võivad luisata, kes tahavad. Praeguse olukorra juures, kui kõik ametnikud arvavad umbes üht, võib teatud ametnik saada nende tunnistuste põhjal, mida kontrollida ei saa, vallandatud. Kui kaitsepolitsei tarvitab agentuurandmeid, kas ei ole see korruptsioon? Kaitsepolitsei agentuurandmed on niisugused, kui advokaat kohtus midagi kaitseb ja kui on tegemist kaitsepolitsei agentuurandmetega, siis ei või advokaat nende kohta midagi öelda. Kui kaitsepolitsei, kui üks riikliku aparadi osa, võib võtta tarvitusele võtmed, mis väga halvasti võivad mõjuda ilmavaadete ja poliitilise hindamise suhtes, siis on täiesti õige see põhimõte majanduseküsimustes ja selle vastu ei võiks vaielda.

Mis puutub sellele osa viimasesse paragrahvisse, mis on järgmine: „§ 6. Kõik riiklikud pangad ja ettevõtted on kohustatud kokku seadma nimekirjad isikute kohta, kellele maha kustutatud võlad ja missuguses summas, alates 1923. a. Sarnastele isikutele ei või laenu enam anda. Nendest nimekirjadest üks eksemplar esitatakse Majanduseministeeriumile ja teine Riigikogu juhatusele, kus teadete andmine soo-

vijaile on kohustav ametnikule, kes neid asju korraldab. Nende isikute nimekirjad seatakse kokku 6 kuu jooksul käesoleva seaduse vastuvõtmise päevast arvates.“ — Siis lugu on nii, et meie ei või leppida olukorraga, et riiklikudest pankadest maha kirjutatakse lõpmata laenusid. Kui aga seda tehakse ja see on paratamatu, siis ei tohiks neile isikuile uuesti laenu anda edaspidi. Kui tänapäev on riiklikud pangad ärimeestele suured summad maha kirjutanud, summad, mis miljonitesse ulatavad, siis on igal kodanikul õigus teada, kes need on, kes selle osaliseks on saanud. Sest kui rahva rahast üks ärimees ennast, oma ettevõtet ülal peab, siis on igal kodanikul õigus teada, kes see ärimees on. Nii et see on õieti loomulik asi, ja kui seda õiendaksime, see ei ole avalik, kui Riigikogu juhatusele või Majanduseministrile teatatakse, siis saaks avalikku kontrolli teostada, mis piiri paneks sellele nähtusele, mis lopsakalt on õitsele lõõnud. Kui Riigikogu ühtki sammu ette ei võta, et sellele reageerida, ja mingit seadust või määrust ei anna, siis astume rahva meeleolule vastu ja tekitame rahva hingeelus Riigikogu vastast ja üldse valitsuse vastast meeleolu. Meie teame üldiselt, et igalpool räägitakse, et mis seal Riigikogus muud tehakse, kui aetakse raha tasku. Meie peame seda paralüseerima, peame näitama, et see nii ei ole. Ja kui nüüd lükkate seaduse tagasi, siis näitate, et teil tahtmiski ei ole. Kui iga seadus võetakse vastu kahe-kolme päeva jooksul, kas seda siis ei saa, meil on targad juristid üldkomisjonis, läbi vaadata ja vastu võtta! (V a h e l h ü ü e.) Miks enne ei esitanud, ma ei tea, millal tahate lahku minna. (V a h e l h ü ü e.) Seda ei ole veel välja kuulutatud. Mind ei saa selles süüdistada, et ma hilja esitasin. (V a h e l h ü ü e.) Seadus igatahes on väga tarvilik, ja et need punktid ka kõik teostatavad oleksid, on karistus ette nähtud, mille määrade juures võib vähendusi või suurendusi või teisi vormulatsioone ette võtta, nagu seda juriidiliselt vaja on. Siin võivad puudused olla, aga kui meil hea tahe on, siis suudame üht ja teist teha. Meie teame, kuipalju on parandusi üldkomisjonis tehtud, kuipalju on seadused Vabariigi Valitsuse ja komisjonide vahel edasi-tagasi käinud, ja seepärast ei või see põhjuseks olla, kui seadust tahetakse tagasi lükata.

M. J u h k a m. Härrad! Riigikogu liikmed! Ma ei mõtlegi härra Vilms'i üksikute

põhimõtete vastu vaielda, niipalju kui selles eelnõus põhimõtetest juttu olla võib. Ma olen katsunud seda seaduseelnõu lugeda ja uurida, ja mind kuidagiviisi see eelnõu ei tabaks, sest Riigikogu liikmed teavad, et minul mingit äri ega kõrvalteenistust ei ole, vististi palju vähemal määral, kui härra Vilms'il. Sellepärast ei ole mul mingit vajadust isiklikust seisukohast seda eelnõu arvustada. Ja ma arvan, kui need üksikud põhimõtted, millest siin kõnelda võiks, kui need põhimõtted oleksid pandud paberile kuidas kord ja kohus, siis oleks võinud nende üle päris tõsiselt mõtteid vahetada. Aga härra Vilms nähtavasti ise oma eelnõu tõsiselt ei võtnud, ja ta ainult spekulereib sellele, et eelnõu antakse komisjoni ja jääb sinna, ning härra Vilms oleks võinud siis suure käelligutuse teha: ma esitasin Riigikogule korruptsiooni vastu võitlemise seaduseelnõu, aga Riigikogu ei võtnud seda arutamisele. Härra Vilms'ile tuli ettepanek, et eelnõu otsekohe arutamisele võetakse, täieliku üllatusena. Kui ta veel praegugi kardab, et meie eelnõu arutama ei hakka, siis näeb ta tonti seinal. Härra Vilms kinnitab, et ta ise olevat seaduseelnõu välja töötanud, ja 2 juristi olevat selle läbi vaadanud. Kui lugu nii, siis meie juristid aitavad muidugi kaasa, ja nii võime saada eelnõust kohe seaduse.

Härra Vilms ratsutab sõna „korruptsioon“ seljas juba aastaid. Ta ei leidnud üles korruptsiooni alles eile või üleeile. Ja sellepärast, kui tal oleks olnud tõsine tahe korruptsiooni vastu võidelda, siis oleks võinud ta eelnõu esitada juba ammu. Aga ma pean ütlema, et korruptsiooni seljas ratsutamine isenesest midagi ei anna. Kõigeaga võib demagoogiat teha ja kõige suhtes võib sõnu kõlksutada. Ka korruptsiooniga.

Meil oli kord Eestis isegi organisatsioon, kes seadis oma eriliseks ülesandeks korruptsiooni vastu võidelda. See oli „Valve“. Kuid meie nägime, et korruptsiooni kuskil mujal rohkem ei leidunud, kui just selles organisatsioonis eneses, kus üksteise rahad läbi löödi ja üksteist sisse veeti. Sõnadega mängimine ei tähenda midagi.

Kui nüüd eelnõu juurde tuleme, siis on mul, minu härrad, mulje, et eelnõu on üks mõistete ja mõtete pudru, ilma et selle autor oleks katsunudki neid mõisteid endale selgeks teha. Ta ei ole isegi vaevaks võtnud lahti lüüa ühtki leksikoni.

Ma ei hakka, lugupeetud Riigikogu liikmed, teid tüütama eelnõu üksikasjaliku

arutamise, vaid näitan ainult mõnele iseloomulikumale puudusele.

Eelnõu § 2 teeb kõigile riigi-, omavalitsuse ja eraasutustele, ettevõtetele, pankadele ning firmadele kohuseks saata Riigikogu juhatusse teatavoid andmeid. Ja § 9 ütleb, et § 2 tähendatud teadete mitteandmise ehk ebaõigete teadete andmise eest langevad asutused ja ettevõtted rahatrahvi alla ja maksujõuetusel karistatakse neid arestiga, esmakordselt 100—500 krooni ja korduvatel juhustel suurema karistusega.

Ei rohkem ega vähem, kui et siit peale karistatakse kõiki riigi-, omavalitsuse või teisi asutusi arestiga! Terved ministeeriumid, pangad ja linnavalitsused pistetakse pokri, kui nad teateid ei ole andnud. Ka keskajal seda ei tehtud. (V a h e l h ü ü e.) Mu härrad, see on ju völlanali. Oletame, et see põhimõte kuidagi teostamist vääriski, aga öelda, et kui direktor või juhataja on jätnud teated esitamata, siis terve asutus pistetakse pokri — nii ei saa seadust teha.

Eelnõu § 3 räägib, et Riigikogu liikmel on keelatud asju ajada volinikuna riigi- ja omavalitsuse asutustes. Härra Vilms millegi pärast on mures Riigikogu liikmete-advokaatide pärast. Aga arstidest ei kõnele ta sõnagi. Need võivad igasugust äri teha, nende kohta ei ole takistusi. Ma ei tea, kas see on sihilikult või juhuslikult nii? (V a h e l h ü ü e.) Ise joostakse mööda valitsuseasutusi, aga teiste eest olakse mures. Advokaadid teevad asutustes ja kohtutes muidugi vahel ka halba, aga nad selgitavad ja kaitsevad seal ka oma volitajate õiglasi nõudeid. Eelnõu, kui natukenegi järele mõelda, on täieline mõtetus.

Härra Vilms'i eelnõu § 5 ütleb, et riigi- ja omavalitsuste teenistuses seisvad ametnikud teostavad oma alluvate suhtes järelevalvet, ja kui selgub, et ametnikud elavad üle jõu, on ülemus kohustatud sellest viibimata teatama järelevalveasutistele. „Isikute nimed“, kes annavad sarnaseid teateid ametnikkude kohta, peetakse salajas ja nemad ei vastuta antud teadete eest kriminaal- ega administratiivkorras.

Seaduseelnõu autor on nähtavasti midagi kuulnud järelevalveasutistest, aga ta ei ole võtnud vaevaks selle üle mõelda, mis asutised need on. Meile on selge, et järelevalveasutised teostavad järelevalvet omavalitsuste üle. Et järelevalveasutised kõigi ametnikkude üle järelevalvet teostada saaksid, see on mõttetus. Nende ülesanded on sootu teistsugused. (V a h e l h ü ü e.)

d e d.) Kuid jättes kõrvale järelevalveasutised, niisugusel kujul asja lahendada üldse ei saa. See seaks sisse niisuguse nuhkimise, mis võrduks tsheka nuhkimis-tele. Niisugust nuhkimist sisse seada, nagu härra Vilms soovib, kus isikute nimed peetakse salajas ja nemad ei vastuta ei administratiiv- ega kriminaalkorras, tähendaks, et igäüks võiks takistamata lora- da, laimata ja insinueerida. See härra Vilms'i põhimõte on täiesti vastuvõtmata. (V a h e l h ü ü d e d.) Just see looks enne- kuulmatu ja ennenägematu korrupsiooni.

Ka § 6. selles redaktsioonis on täieline mõttetud. Sellest paragrahvist sel kujul ei saa üldse aru. Aga ega sellega veel ei piirdu igasugune mõistete ja mõtete segi- paiskamine. Võtke § 10, mis räägib, et panga direktorid, kes annavad laenu isiku- tele ilma vastavate reaalkindlustusteta, lan- gevad karistuse alla esmakordselt 100—500 krooni ulatuses, ja edasi suuremate trah- vide alla. Mis see tähendab? Seda, et siit peale mitte üks hing Eestis ei saaks pangast enam üht kroonigi muidu, kui mu- retsegu reaalkindlustused, see tähendab obligatsioonid. Tähendab, ei üliõpilased ega teised ei saa laenu muidu, kui ainult reaalkindlustuste vastsu. Arvan, kui härra- dele pangategelastele see paragrahv ette luge- da, siis nad purskavad naerma.

Mina ei kõnelegi enam eelnõu seletus- kirjast. Väikeste üksikasjadega ei maksa aega viita. Meie kuuleksime suure huviga, kes olid need „kaks vanemat juristi“, kes härra Vilms'i nii armuta sisse vedasid. Igatahes pole härra Vilms aja jooksul, mis ta olnud Riigikogus, Riigikogu tööst mitte midagi õppinud. Härra Vilms oleks hästi teinud, kui ta enne selle seaduseelnõu esitamist, jättes kõrvale oma juristid, oleks kõnelenud paari päris keskpä- rase Riigikogu liikmega. Kui ta seda oleks teinud, siis usun ma, et need Riigikogu liikmed, vaadates eelnõu, oleksid õelnud, et just enne valimisi võib ju kat- suda teha demagoogiat, aga et selle eel- nõuga jumala pärast ärge minge välja, sest sellega naeruvääristate ennast, naeruvääris- tate lõplikult just enne Riigikogu valimisi.

L. R a u d k e p p: Väga austatud Riigi- kogu liikmed! Need sõnad ja avaldused, mis aset leidsid härra Vilms'i poolt esita- tud seaduseelnõu puhul, jätavad raske mulje. Korrupsiooni küsimus on ikkagi määratu suure tähtsusega. Teame kõik, et rahva hulgas on teatud umbusaldus, võib- olla isegi suur umbusaldus selle vastu, mis rahalistes asjades siin Toompeal sünnib.

Selleks on põhjusi olemas, nad on minevi- kus ja nad ei ole veel lõplikult selgitatud. Härra Vilms'i huvitab see küsimus, kelle võlad on kustutatud mõnes ettevõttes. Jääb mulje, nagu ei oskaks meie ümber käia selle 15 miljoniga, mis saime, ja välismaa laenuga, mis tehtud. Rahval on tingimata umbusaldus ka Riigikogu liikmete tegevuse vastu, et seal on sidemeid rahalistes asja- des ettevõtetega. Seepärast väärib see küsimus tõsist selgitamist. Kahju, et see küsimus on üles võetud ainult ühe Riigi- kogu liikme poolt, ja et see seaduseelnõu on tekitanud teatud meeoleolu, mis ei ole kaugel naljast ja isegi päris naljast.

Igatahes meie kaaskodanikud saavad niisuguse mulje, et korrupsiooni küsimus on üles võetud, aga ometi leidis Riigikogu liikmeid, kes seda naeruvääriliseks tegid. Tähendab, Riigikogu see ei huvita, kas rahval on umbusaldus kõigi nende ettevõ- tete vastu, mis rahaga ühenduses, või mitte. Rahvale jääb see mulje, et Riigikogu on selles teadmises, et kõik on korras, aga et seda tõestada, selleks pole Riigikogu sam- me ette võtnud. See jätab igatahes Riigi- kogust niisuguse mulje, ja pääsetee oleks lähemas tulevikus see, et tulevane Vaba- riigi Valitsus ja koalitsiooni rühmad peak- sid selle küsimuse tõsiselt kaalumisele võt- ma, kuidas kõrvaldada igasuguse umbusal- duse alused rahva keskel Riigikogu tege- vuse vastu. Nii kergelt meie korrupsiooni küsimustesse ei saa suhtuda, kuigi kahjuks praegusel korral alles enne valimisi on kü- simus päevakorrale võetud, mis muidugi on teatud sihiga ja mida võib-olla heaks kiita ei või. Mina isiklikult arvan ka, et seaduseelnõu kujul on puudusi. Kõik need mõtted, mis seaduseelnõus avaldatakse, tu- leksid komisjonis enne läbi töötada ja aru- tada, nii et selles mõttes mina isiklikult ei saaks kohe seaduseelnõu poolt hääleta- da. Igatahes on vajadus olemas nii mõndki seletada ja sellest aru anda meie kaasko- danikele ja kogu rahvale. Ja sellepärast seda põhimõtet pooldades, aga selle sea- duseelnõu vormi vastu olles, olen sunnitud jääma hääletamisel erapooletuks.

Aruandja J. V i l m s (lõpusõna): Härra Juhkam tuli kõnetooli ja rääkis, nagu üks väga tark jurist, nagu ei oleks üldse peale tema kui vana ministri ja põhjalikult targa inimese, kes parlamenditöös nii kogenud, ja kes isegi istub mitte üksi 3 aastat, nagu mina, vaid vabariigi algusest saadik, siis pidi iga sõna, mis rääkis, olema absoluutne tõde. Ja kui vaatame, mis tema sisuliselt

ütles, siis näeme, et see nii ei ole. Lähme kõigepealt vormilise külje juurde. Riigikogu ei ole kuulutanud, millal oma tegevuse lõpetab. Üldkomisjon ei ole avalikult teatanud, et komisjoni töö on lõppenud. Mina seda ei teadnud ja ei oleks pruukinud teada, muidugi oleksin võinud ju sisse astuda, kuid mul ei pruugi seda sugugi teada — ma ei ole üldkomisjoni liige. Mina esitasin selle seaduseelnõu mineval reedel. Nii et vormilist takistust seda seadust vastu võtta ei ole, ei ole ka põhjust seadust maha mätta. Mul oli palju teist tööd, ei olnud aega, ja andsin selle seaduse ka ühele ja teisele juristile kaalumiseks ning ei saanud ennem esitada. Kuid minule etteheiteid teha, et meelega olen hiljaks jäänud, ei saa, sest meie ei tea, kas suudame pühadeks Riigikogu töö lõpetada. Meil on täna pikk päevakord, ja ainult 2 punkti arutamiseks on kulunud kaks tundi, nii et ei ole teada, kas lõpetame enne pühi, võibolla istume veel pärast pühi siin. See küsimus on veel lahtine. Mis rääkis rkl. Juhkam sisuliselt selle seaduseelnõu kohta? Algas nii, et põhimõttest üldse võiks rääkida, aga põhimõtet ei ole. Tõsi, põhimõtet võib paberile panna halvasti, valesi. Kuid härra Juhkam rääkis paragrahvidest, mitte ainult sisuliselt, vaid ka põhimõtteliselt, ja see oli täiesti vasturääkimine sellele, mis alguses ette tõi. Siis rääkis, et ei ole tarvitatud üht või teist leksikoni, olevat redaktsiooniliselt vigane, olevat halb see, et asutused langevad karistuse alla. See olevat lapsikus ja rumalus, et, Issandjumal, kuidas sellest asja saab! (V a h e l h ü ü e.) Aga kuulge, ega seda pole mõeldud. (V a h e l h ü ü e.) Üks ametnik ikka vastutab asutuses. (V a h e l h ü ü e.) Väga õige, ma ei salga, et siin on redaktsioon halb. Aga siis tuletage meelde, kuidas olete seadusi esitanud, kuidas vastu võtnud ja mis järele on jäänud. Maatulundusekapitali seaduse juures ei tehtud muud, kui tõmmati vana maha ja tehti 33 uut paragrahvi juurde, siis ei öeldud, et niisugused ja niisugused vead on olemas ja ei lükatud tagasi. Ehk kui moratooriumi seaduse juures tuuakse puudusi ette ja vaieldakse, et see ja see on majanduslikult raske, siis aga ei tooda ette, et see naeruväärne on ja ei lükata tagasi. Nüüd räägitakse sellest, et näidake juristi, kes nii halb oli, tahetakse asuda kõrgemale teistest juristidest, kes on vannutatud advokaadid juba, tahetakse ennast hirmus targaks teha, ise ei olda jurist, aga oldakse tark. Ma ei saa sellest endatundest aru, millele see põhjendatud on. Nüüd

teeb üks endine harilik riigiametnik ennast nii targaks, et ei taha tunnista teisi juriste. (V a h e l h ü ü e.) Ma räägin seilest, kes välja töötas. Mina andsin põhimõtted juristi kätte, jurist töötas välja ja andis selle vanemale juristile läbivaatamiseks. Ma ei tundnud ennast nii targa olevat, et ma seda seadust oleksin koostama hakanud. Kui teie ütlete, et advokaatide tasapind madal on, ja ega siis need ka üldkomisjonis ei kõlba kuhugi. (V a h e l h ü ü e.) Miks siis tungitakse kallale minule. Mulle isiklikult tungitakse kallale, ja ma ei tohi vastu hakata. (V a h e l h ü ü e.) Ei, ma ei aja teiste peale, mul ei olegi midagi ajada, ma ei teinud seda mitte ise, andsin ainult põhimõtted edasi ja seadus töötati välja, ma kaitsen juriidilist seadust. (V a h e l h ü ü e.) Ma andsin põhimõtted kätte. Kas Teie rühm, härra Penno, on seadused ise teinud, mis on esitanud? (V a h e l h ü ü e.) Mina vastutan ka. Kui mul on nii halvad juristid olnud, et ei kõlbavat kuhugi, ütlete teie, aga ma ei usu seda, et see nii on. Ma ütlen, et teie kallaletung on sihilik. Ja härra Juhkam, kes jurist ei ole, vaatab kõrgelt ülevalt alla, ja omal ei ole mingit õigust seda teha. Kui on tahe seda seadust maha mätta, naeruvääristada, ja kui tahetakse teda mitte vastu võtta, — siis on tei' võim käes.

Edasi mis puutub üksikutesse punktidesse, siis härra Juhkam ütles, et ta ei ole niisuguseid asju kuulnud, ei saa aru. Aga ma tuletaksin meelde, et need punktid, mis Riigikogu liikmete kohta käivad, need on ka Prantsuse parlamendis.

Siis mis puutub härra Juhkami kõrgesse tooni ja tarkusesse, nagu ta minu kohta ütles, et ma ei ole kolme aasta jooksul midagi õppinud, tähendab, ta on väga hästi suutnud aru saada seadusest, ja loomulik, kui kõnelema tuli, siis peaks seadust tundma. Aga inimene tuleb kõnetooli ja ei võta vaevaks läbi lugeda seadust. Võtame § 6. Seal on öeldud: „on kohustav ametnikule teadete andmine“. Härra Juhkam küsib, missugusele ametnikule, aga ei loe edasi: „kes neid asju korraldab“, ei võta seda vaevaks edasi lugeda. Järgmine koht, kus on öeldud, et § 10. on karistused, et langevad karistuse alla direktorid, „kes annavad laene isikutele ilma vastavate reaalkindlustusteta“. Järgneb pikk vastuvaidlemine, et kuidas siis antakse laenu edaspidi üliõpilastele j.n.e., ja ei võta vaevaks lugeda lause algust, et kes „annavad laene § 6 tähendatud isikutele“, nende, kellele maha kustutatud võlad, kes on

laenanud omalajal, nendele ei tohiks anda enam laenu. Härra Juhkam võtab suure tooni ja hakkab naeruvääristama, ilma et oleks midagi naeruväärt olnud. Kui nii viisi tungitakse kallale, näitab see väiklast sihilikkust.

Nii et kokku võttes on siin tahetud lihtsalt seaduseelnõu igasuguste võtetega naeruvääristada, kuna sisuliselt, põhimõttelt on asi õige. Kui puudusi on, siis võib neid ära parandada, võib harilikku korra järgi käia ja seaduseelnõu vastu võtta.

M. J u h k a m (häälet. motiiv.): Hääletamise motiivide kohta sõna võttes pean tähendama, et see seaduseelnõu ei ole vastuvõetav. Kui asi seisaks ainult redaktioonis, siis võiks ju kuulutada vaheaja ja teha redaktioonilised parandused. Aga mitte redaktioonilistes parandustes ei seisa siin asi, vaid sootu muus. Ma leian, et eelnõu on puudulik, et siin on kõik segi paisatud, ja ma hääletan eelnõu vastu.

J u h a t a j a: Riigikogu liikmed on selle seaduseelnõu juures kodukorra kohaselt I lugemisel sõna võtnud. Aruandja on kasutanud oma lõpusõna õigust. Riigikogu liikmed on ka hääletamise motiivide kohta sõna võtnud, aga mingit ettepanekut ei aruandja ega teiste poolt ei ole tehtud, sellepärast Riigikogu läheb päevakorras edasi. (Üldine naer.)

Vaheaeg kl. 12.40 min. — kl. 13.10 min.

6. Krediitiasutiste seadus — I lugemisel.

Üldkomisjoni aruandja M. P u n g: Ausetatud Riigikogu liikmed! Tarvidus seaduse järgi, mis korraldaks meie krediidiolusid, on juba ammu tunda olnud ja eeltööd selle seaduse väljatöötamiseks olid kauemat aega käimas. Nüüd on vastav seaduseelnõu valitsuse poolt Riigikogule esitatud krediitiasutiste seaduse näol, mille otstarb on meie pangaasjandust kindlate juhtnõude järgi arendada ja korraldada.

Praegumaksev seadus on Vene ajast pärit, ja esiteks on vananenud ning teiseks ei haara kaugeltki kõiki neid küsimusi, mis uuema aja panganduse alal ilmsiks tulnud ja mille korraldamine väga vajalik on.

Uues seaduses paistavad silma esijoones kaks põhimõtet. Esiteks see põhimõte, et käesoleva seaduse järgi on võimalik tulevikus pidada pangaasutusi ainult juriidilistel isikutel, ühelgi füüsilisel isikul ei ole võimalust mingit, ka kõige väiksematki pankasutada. See on üks põhimõte. Teine

põhimõte on see, et iga pangaasutus, kui väike see ka ei ole, — ka hoiu- ja laenukassad — käivad kontsessiooni süsteemi alla. Tähendab, iga pangaasutuse asutamiseks peab olema luba Majanduseministriilt. See korraldus on selleks tarvis, et mitte lasta tekkida liigseid võistlevaid pangaasutusi, ja et keskvoimul oleks ülevaade meie krediidiolude kohta. Need on tähtsamad ja peamuudatused, mis uues seaduses ette on võetud, võrreldes praeguse olukorraga, ja missuguste põhimõtete läbiviimine on seaduses järjekindlalt sündinud.

Mis puutub pankadesse enestesse ja nende konstruktsiooni, siis kõige vähemad muudatused on praeguse korra vastu ette nähtud uues seaduses ühistegelikkude krediitiasutiste kohta. Nende tegevus ja nende konstruktsioon, samuti nende sisemine organisatsioon on enam-vähem muutmatuks jäänud. Suuremaid muudatusi aga pankade suhtes on uues seaduses kommertsbankade kohta. Kõige tähtsam muudatus praeguse olukorra vastu seisab selles, et kommertsbankad võivad olla ainult aktsiaseltsid, juriidilised isikud. Teiseks, ka nende organite konstruktsioon on teistsugune, kui praegumaksva seaduse järgi. Nimelt kõige suurem muudatus kommertsbankade organisatsioonis seisab selles, et tulevikus saab juhatus kommertsbankas moodustatud teistel alustel, kui see seni on sündinud. Kõige tähtsam muudatus seisab selles, et juhatuse esimees kommertsbankas on ühtlasi ka nõukogu esimees, ja teiseks saab ainult juhatuse esimees, kes ühtlasi ka nõukogu esimees on, otsekohe kommertsbanka peakoosolekul valitud, kuna aga teised juhatuse liikmed, kõige vähemalt kaks, ei saa enam valitud peakoosoleku poolt, vaid neid nimetab ametisse kommertsbanka nõukogu. See on selleks mõeldud, et ligemat siset luua panga juhatuse ja panga nõukogu tegevuse vahel, et vastutavaks teha need organid ühtlaselt panga aktsionäride kui ka panga klientide ees.

Mis puutub kommertsbankade ja ülepea bankade operatsioonidesse, siis peamiselt kommertsbankade suhtes on pankade operatsioonid umbkaudselt samadeks jäänud, nagu nad senini olid. Kõige suurem muudatus, võrreldes endise seadusega, on see, et uues seaduses on ette nähtud operatsioonid garantiikirjade alal. Meie kommerts- ja ühistegelised pangad toimisid laiemas ulatuses garantiioperatsioonide, kuid seaduslik alus nende operatsioonide tegemiseks puudus. Uues seaduses on see viga

kõrvaldatud ja need operatsioonid pankadele seaduse põhjal legaliseeritud.

Need on peamomendid, mis puudutavad pankade organisatsiooni ja nende operatsioone, ja sellega võiks siin piirduda. Ühtlasi on aga uusi norme veel juurde tulnud, mis Vene seadus eneses ei sisaldanud, ja nimelt järgmised. Et oleks efektiivne järelevalve pankade üle Majanduseministeeriumil, selleks on selle seaduse järgi loodud uus instituut krediitasutiste inspektori näol. See on alaline organ, kes teostab järelevalvet krediitasutiste tegevuse üle ja selle üle, kuivõrt see tegevus sünnib seaduse piirides. Krediitasutiste inspektor on Majanduseministeeriumi koosseisu kuuluv ametnik ja allub vahenditult Majanduseministriale. Majanduseminister annab tema tegevuse kohta juhtnõu. Selle instituudi loomine on tingitud väärnähtustest, mis meie pankades viimasel ajal ilmsiks tulnud, ja siin praegu muud teed ette näha väärnähtuste kõrvaldamiseks ei olnud võimalik, kui et riigivõim võtab teatava kontrollõiguse oma peale krediitasutiste tegevuse üle. Ühtlasi tuleb sellega Majanduseministeeriumile raske kohustus juurde. Peab tähendama, et harilikus korras ei oleks sarnane järelevalve iseenesest mitte soovitatav, sest panga tegevus ei vaja iseenesest riiklikku kontrolli, vaid see riiklik kontroll võib ainult erakorralistel aegadel maksma pandud saada. Mitmes teises riigis ja maal, kus sarnane kontroll on olnud enne maksev, on ta ära kaotatud, kui aga kriitilised mõendid ilmsiks tulevad, on ikka jälle katsutud seda abinõu tarvitusele võtta. Ja et meie krediidiolusid tervendada ja neile teatud suuna anda, on ka praegune valitsus sattunud sarnasesse seisukorda, et ta on sunnitud seda abinõu meil tarvitusele võtma.

Edasi on siin seaduses üldised määrused selle kohta olemas, kuidaviisi ja misugustel alustel on võimalik krediitasutistele moratooriumi anda. Et see abinõu meie oludes võiks tarvilikuks saada, selle kohta vist Riigikogu liikmetel kahtlust ei tarvitseks olla.

Edasi on uues seaduses ette nähtud ligemad määrused selle kohta, kuidaviisi krediitasutised teineteisega ühineda võiksid. Selleks on seaduses ette nähtud kolm viisi: 1) krediitasutiste ost ja müük, kus lihtsalt võetakse kas terve panga aktiva või tema osakonna aktiva üle teise panga poolt osuteel; 2) teiseks ühinemise võimaluseks on ette nähtud krediitasutiste liitumine, mille põhjal üks pank likvideeritakse, tema

annab oma aktivad ja passivad teisele pangale üle, üks pank kaotab oma olemasolu, kuna teine pank jääb alles ning tegutseb iseseisva pangana edasi ühes nende aktivate ja passivatega, mis ta teise panga käest üle võtnud; 3) kolmas ühinemise viis, ühinemine kitsamas mõttes, on see, kui kaks panka, kes soovivad ühineda, lõpetavad oma olemasolu, asutavad kolmanda uue panga, ja need kaks vana panka, kes otsustasid ühineda, likvideeruvad, annavad oma aktivad ja passivad üle kolmandale pangale. Nende ühinemise viiside kohta on täpsemad normid seaduses ette nähtud, ja ühtlasi katsutakse soodustusi teha pankade ühinemisele, et praegust liiga suurt hulka pankade arvu vähendada. Edasi on uues seaduses ka ligemalt ja täpsemalt ära määratud, kuidaviisi pangad likvideerimisele tulevad. Siin on ette nähtud kolm likvideerimise viisi. Esiteks, vabatahtlik likvideerimine, kus panga peakoosolek teeb otsuse oma asjad likvideerida. Teiseks, sundlikvideerimine. See on selleks juhuks, kui krediitasutis ei ole täpselt täitnud seaduse norme, näiteks kas ei ole küllalt põhikapitali, tähendab, põhikapital on operatsioonide tagajärjel vähenenud teatava normini ja seaduses ettenähtud tähtajal ei ole seda põhikapitali täiendatud, ehk ei ole mingeid teisi seaduse nõudeid täidetud. Siis on Majanduseministriil võimalik nõuda, et see krediitasutis likvideeritakse. Ühtlasi on ette nähtud Majanduseministri õigus, et kui krediitasutis neid nõudeid ei täida, mis Majanduseministeerium väärnähtuste kõrvaldamiseks esitab, kohtult nõuda krediitasutise sundlikvideerimisele määramist.

Kolmas likvideerimise viis on see, kui likvideerimine sünnib krediitasutise maksujõuetuse korral. See viis on juba endises seaduses ette nähtud ja uues seaduses ei ole selles suhtes ette nähtud põhjalikke muudatusi. Kuid siiski on normid uues seaduses täpsemalt väljendatud ja likvideerimise kord on lihtsamaks tehtud, kui see enne oli. Praeguse korra järele peab kohus määrama enne vannutatud hooldajad, kes krediitasutise vara arvele võtavad, neid selgitavad ja üle annavad asjatoimetamise likvidatsioonikomisjonile. Tulevikus vannutatud hooldajaid ei saa enam olema, vaid niipea, kui kohus on tunnistanud krediitasutise maksujõuetuks, määrab Majanduseminister kolm likvidaatorit, mitte rohkem, kes moodustavad likvidatsioonivalitsuse. See likvidatsioonivalitsus asub otsekohe krediitasutise varade selgitamisele, kui ka kre-

diitasutise asjade likvideerimisele. See on lühidalt kõik selle seaduse osa sisu.

Üldkomisjon on selle eelnõu läbi vaadanud, ja pärast seda, kui seaduseelnõu kolmel lugemisel oli läbi vaadatud, tehti erakorraline koosolek teatavate paranduste tegemiseks ja vastuvõtmiseks, mis mina esitasin. Need esitatud parandused on üldkomisjoni poolt vastu võetud ja heaks kiidetud, nii et seadus tuleks Riigikogus vastuvõtmisele juba selles kujus, nagu see üldkomisjonis ühes lisaparandustega vastu võetud. Sellepärast panen üldkomisjoni nimel ette,

käesolev seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

A. Jõ e ä r: Lugupeetud rahvasaadikud! Kõigepealt pean juhtima tähelepanu ebanormaalsele arutamise korrale, mida Riigikogu on sunnitud tarvitama sarnase tähtsa ja laiaulatusliku seaduseelnõu arutamisel, nagu seda on krediitasutiste seadus. Ebaloomulik ja ebaotstarbekohane on isegi see, kui nüüd, nagu näeme, viimastel päevadel enne Riigikogu laialiminekut, nagu küllusesarvest tuleb igasuguseid ühe-, kahe- ja isegi mõnekümne-paragrahvilisi seadusi, ja sel puhul ajakirjandus süüdistab Riigikogu, et see ei mõista oma tööd korraldada. Aga süüdi selles nähtuses ei ole pea kunagi Riigikogu, vaid Vabariigi Valitsus, kes viivitab seisukoha võtmisega mõnikord võrdlemisi tähtsa seaduseelnõu kohta. (V a h e l h ü ü e.) Ega ma ei süüdistata üht või teist valitsust, vaid ma kaitzen Riigikogu. Samuti on veel halvem, et mõni päev enne laialiminekut ujutatakse Riigikogu üle igasuguste seaduste vermišelliga või nuudlisupiga. Kui ma ei eksi, siis alles mõni päev tagasi vanematekogu tunnistas kiireks mitmed seadused, mis Riigikogu peab enne laialiminekut vastu võtma, mis ei olnud veel Vabariigi Valitsuse poolt esitatud. Muidugi on võimalik niisugusel korral läbi viia asju, mis normaaltöötamise juures läbi ei pääseks ja mida Riigikogus võib-olla sootu teisiti otsustataks.

Veel ebaloomulikum on aga see, kui sarnase nuudliroaga koos sunnitakse alla neelama Riigikogul ilma korraliku arutamise võimaluseta sarnaseid tähtsaid seaduseelnõusid, mille väljatöötamine valitsuse komisjonis on kestnud aastaid, nagu võime öelda krediidasutiste seaduseelnõu kohta. See eelnõu on Vabariigi Valitsuse poolt esitatud Riigikogule alles 4. märtsil s. a. Ning paari nädala jooksul, mis üldkomis-

jonil oli võimalik selle seaduseelnõu arutamiseks kulutada, ei võinud juttugi olla selle eelnõu põhjalikult arutamisest. Teda ei saadud isegi alamkomisjoni anda, vaid tuli otsekohe võtta üldkomisjoni päevakorda. Et selle arutamine põhjalik ei võinud olla, tõendab see, et, nagu aruandja tähendas, tuli 4 lugemist pidada, ja ajakirjanduses tehtud märkuste puhul tegi aruandja veel neljandal lugemisel mõned parandused. (V a h e l h ü ü e.) Ma lugesin „Päevalehest“ härra Olbrei poolt soovitatud parandusi, ja sel kujul said need parandused ka tehtud. Kuipalju aga eelnõus veelgi vigu on, mis parandamist nõuaksid, seda ei või isegi lugupeetud aruandja öelda, veel vähem võivad selle eest vastutada üldkomisjoni liikmed, kes sunnitud olid selle läbi masindama. Vormaalne vastutus seaduseelnõu puuduste eest lasub küll Riigikogul, aga sisuline Vabariigi Valitsusel, kes selle esitas viimsel silmapilgul. (V a h e l h ü ü e.) Ma luban endale juhtida lugupeetud rahvasaadikute tähelepanu mõnele puudusele, mis silma paistavad eelnõu II peatükis kommertspankadesse puutuvast osast, samuti olulisematele kõigist puudustest, sanktsioonide puudumisele ning sellest tekkivale ebaloomulikule olukorrale.

Ankeetkomisjon, kes uuris Diskonto ja Kommerts pankade maksujõuetusega ühenduses olevaid küsimusi, otsustas esineda Riigikogule muu seas järgmiste sooviavaldustega:

1) Tuleb valvata selle järele, et laenuaajad pangad omi kohustusi ka teiste kreditoride, eriti hoiumummade omanikkude vastu täita võiksid;

2) Majanduseministeeriumile tulevad anda uue krediitseadustiku maksmapanemisega laialisemad õigused pankade revideerimiseks ja nende tegevuse üle järelevalve teostamiseks;

3) tuleb suurendada panga juhatuse, nõukogu ja revisjoni komisjoni liikmete tsiviil-, eriti aga kriminaalvastutust nende peale põhikirjaga ja seadustega pandud kohuste täitmata jätmise eest, samuti vastutavaks teha neid kahjude ja väärnähtuste eest, mis nende hooletuse või lohakuse tagajärjel aset leidnud.

Need sooviavaldused olid enam kui põhjendatud andmetega, mida komisjonil korda läks kindlaks teha pankade tegevuses avalikuks tulnud väärnähtuste kohta.

Kuidas on need sooviavaldused eelnõus täitmist leidnud? Isegi see, mis senimaksva Krediitseadustiku järgi loeti väärnähtuseks, mille eest võis vastutusele võt-

ta, on nüüd uue seaduseelnõu järgi lubata- vaks tunnistatud.

Kontokorrent-arve kindlustamisel on vekslid ja tähtajalised ärilised kohustused, kui nende järele vastutavad kaks maksu- jõulist isikut, loetud üheväärilisteks kul- laga, õieti kindlamateks, kui kullakindlus- tus. Kullakindlustusel ei ole lubatud lae- nu anda mitte rohkem kui 95% kulla vää- rusest, riigi ja riigi poolt garanteeritud ning omavalitsuste protsentpaberite kind- lustusel lubatakse anda laenu mitte üle 90% nende väärtusest, eraseltside aktsiate ja kaupade väärtusest mitte üle 75%. Täht- ajaliste kohustuste kohta on öeldud vähe- malt, et need peavad ärilised olema. Veks- lite kohta pole isegi seda nõudmist. Või- vad olla ka nõndanimetatud „sõbraveks- lid“. Teatud juhtumistel võivad vekslid olla mitte midagi muud, kui ärarikutud vekslipaber. Ja nende kindlustusel antakse 100% laenu selle seaduse järele. (V a h e l h ü ü e.) Ma ütlen, siin ei ole isegi nime- tatud, et need peavad ärivekslid olema, sellega võib sõbravekslite süsteem sankt- sioneeritud saada. Ja kuna eraseltside võla- või pantkirjade börsihinnast ainult 75% lubatakse laenuks anda, on ilma iga- suguse kindlustuseta eraisiku võlakohustus 100% alla hinnatud. Isik, kes maksujõu- line võib olla sel momendil, kui laenu an- takse, järgmisel kuul või nädalal võib osu- tuda maksujõuetuks, ja kui reaalsed kindlus- tused puuduvad, tuleb pangal neil juhtudel kahjusid kanda. Selle tõttu on tarvilik, et pank annaks laenusid ainult reaalkindlus- tuste vastu.

Minu ettepanek, § 9 p. 2 välja jätta lit. b, lükati tagasi. (V a h e l h ü ü e.) Neil on teatud börsiväärtus, võetakse börsivää- rusest teatud protsent alla. (V a h e l h ü ü e.) Võib-olla oleks ka seal mingi pii- ramine tarvis ette võtta, kuidugi eraaktsja- seltside osatähed võivad samuti osutada väärtusetuks. See ettepanek lükati tagasi. Veel rohkem tuleb aga imestada, et komp- romiss-ettepanek, mille ma tegin, et sarna- sed ilma reaalkindlustuseta laenuks antavad summad ei tohiks ületada $\frac{1}{10}$ osa panga põhi- ja tagavarakapitalist, et ka see ette- panek lükati tagasi. (V a h e l h ü ü e.) Ma arvan ka seda, selle poolt oleks võinud olla, sest kui sama seadusega on piiratud teiste krediitasutiste garantiide vastu laenu- andmised, siis seda piiramist oleks võinud ka siin teha.

Vekslite aktsepteerimine ja vastutus- pealkirjade andmine vekslitele oleks tulnud lugeda garantiikohustuste hulka, mille ko-

gusumma ei võiks ületada $\frac{3}{4}$ panga põhi- ja tagavarakapitalist. Praeguse redaktsi- ooni juures aga seda ei ole. Veksleid või- vad pangad aktsepteerida piiramata sum- mani ja peale selle veel välja anda garan- tiisid kuni $\frac{3}{4}$ põhi- ja tagavarakapitali summani. (V a h e l h ü ü e.) See on seadu- sega ette nähtud, seda asja ei saa põhikir- jaga muuta.

Edasi. § 19 lubab panga nõukogule teha erandeid üksikutele klientidele, mis võimaldab annulleerida täiesti § 19 sisu. Selle tagajäriel nendegi näidete põhjal või- me tulla järeldusele, et pangad võivad sea- dustiku maksmahakkamisel ette võtta ope- ratsioone, mis ei ole küllalt kindlustatud. Ja kindlustamata operatsioonide tagajär- jeks on krahh. Kannatavad sarnasel juhul harilikult hoiumummade omanikud, sest riiklikud pangad võtavad kõik kindlustused endi kätte, nagu seda Diskonto panga juu- res näeme, kuna hoiumummade omanikud ei saa ju pangalt nõuda mingit garantiid. Neil läheb korda oma hoiumummadest saa- da ainult 3—4%.

Mis puutub sanktsioonidesse, siis peab ütleva, siin puuduvad sanktsioonid peaaegu täielikult.

Käesoleva seaduse § 134 lubab Majan- duseministrile paluda kohut määrata kre- diitasutis likvideerimisele, kui see järje- kindlalt rikub käesoleva seaduse määrusi. Tähendab, üksikud juhused on karista- matud.

Likvideerimine ainsa karistuseabinõuna on aga äärmiselt ebaotstarbekohane. Kes selle läbi kannatavad? — Selle läbi kan- nataksid panga kliendid, sest et likvideeri- mise korral on raske kõiki summasid kor- ralikult kätte saada, nii et kõik panga kree- ditorid rahuldatud saaksid. Karistuseta aga jääksid panga juhatuse või nõukogu liikmed, keda oleks tarvis korrale kutsuda. See, kellele tahetakse head teha, lüüakse surnuks, nagu karu seda mehega tegi, kelle palgelt ta suure kiviga kärbest tahtis eemale peletada.

Peale selle tahtsin tähelepanu juhtida sellele, et praegu-maksvad Uue nuhtlus- seaduse paragrahvid on täielikus vastolus uue seadusega maksmapandud põhimõte- tega. Kui sanktsioone ei muudeta ega koh- aldata uuele seadusele, siis tekib ajajärk, kus ei saa vastutusele võtta isikuid, kes peaksid vastutust kandma.

Praegumaksva seaduse järgi vastutab asjaajaja-direktor, ja sedagi ainult siis, kui pank on pankrotti läinud.

Aruandja käest kuulsime, et käesoleva

seaduse järgi on tegevuse juhtimine nõukogu käes, kuna panga direktorid ei ole muud kui palgalised ametnikud pangas. Kui jääb maksuma kord, et vastutust peab kandma direktor, kes muud ei tee, kui täidab nõukogu otsuseid, nõukogu liikmed aga, kes kõik otsused teevad, vastutusest vabaks jäävad, siis peab ütleva, et sarnane olukord ei ole loomulik.

Komisjonis arvati, et ei ole võimalik praegu, kiire aja tõttu, muuta ühtlasi Uue nuhtlusseaduse vastavaid sanktsioone ja neid ühes käesoleva seadusega maksuma panna, ja arvati, et kui tuleb uued karistused normid maksuma panna, siis kriminaalseadustiku maksmapanemisega. Meil on kurvad kogemused uue kriminaalseadustiku maksmapanemisega. Kriminaalseadustik on mitmed aastad tagasi vastu võetud, kuid kunas maksmapanemine tuleb, seda keegi ei tea. Aga mis sünnib vahepeal? Kui maksavad säärsed normid, mis ei anna võimalust karistada, mis peab siis tegema?

See oleks ebaloomulik seisukord, ja sarnast korda ei võiks lubada sellepärast, et see tekitab inimestes, kes pankades tegutsevad, vastutamatus tunnet, kuna nad teavad, et ei ole võimalust neid karistada. Sihti, mis seaduseelnõuga püütakse kätte saada, nimelt anda võimalust rohkem järele valvata pankade tegevusele ja mõjuda selleks, et nende tegevus korralikumaks muutuks, seda kätte ei saa. See, et keegi ametis on, kes revideerib, ega sellega mingeid tagajärgi kätte ei saa, kui sanktsioonid puuduvad.

Lõpukokkuvõttes peab ütleva, et kommertspankade kohta käivas osas uus seaduseelnõu kõik seaduserikkumised ja väärnähtused, mis meil senini pangad kokkuvarisemisele viinud, sanktsioneerib, tunustab lubatuks.

Majanduseministeeriumile antud järelevalve õigus ja revideerimise õigus, see ilma sanktsioonita on pettekujutis. Kodanikkude seas see seadus pankade vastu usaldust ei tõsta ja hoiusummade juurdevoolu ei edenda, vaid vastupidi. (V a h e l h ü ü e.) Vaatame edaspidi, kuidas ta mõjub. Lõpetan ühe tuntud kriminalisti sõnadega, kes peale käesoleva seaduseelnõu läbilügemise ütles, et on samasugune tunne, nagu oleks salapiiritusevedajad tolliseadustiku kokku seadnud. Pangategelaste seisukohast eelnõu ei jäta midagi soovida, aga rahva laialiste hulkade seisukohast, kes soovivad, et nende summad, mis pankadesse paigutatud, oleksid kindlustatud, jätab ta väga palju soovida.

R. P e n n o: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Ma võtsin ainult ühe küsimuse kohta sõna, mida kavatsen II lugemisel parandada. § 61 on tähendatud „ühistegelikkude krediidasutiste juhatuse ja ametkonna kohustused krediidi saamisel“. Siia juurde on üldkomisjon täiendava loike esitanud, mida mina ei pea õigeks ja vajalikuks meie ühistegeliste krediitasutiste arenemise seisukohast. Üldkomisjoni ettepanek ütleb: „Ühistegelikkude krediidasutiste juhatuse liikmed ei tohi olla liikmeteks era-, riiklikude, linna- või ühistegelikkude krediidasutiste, samuti ka aktsiaseltside, osühisuste ja kooperatiivühingute juhatustes.“ Maal on väikesed krediitühingud, laenuhoiuühisused, ja nende tegelased ei ole palgalised isikud, vaid suuremalt osalt täidavad nad oma ülesandeid kui seltskondlikku kohust, ja valitakse sinna harilikult paremad jõud, kes on seltskonnas ennast näidanud. Nüüd tahame neile ära keelata osavõtu igasugusest teisest tegevusest kooperatiivühingute alal, ilma et sellega kooperatiivühingul mingit kokkupuutumist pangaga oleks. Kui meie kardame nende väikeste laenu- ja hoiuühisuste eest ja teame, et nad üksikutele kordadel vigu teinud on, siis meie minu arvates ikkagi nii kaugel minna ei või, et meie keelame valida nende juhatusse lugupeetuid seltskonnategelasi, kes mujal ühistegelises ettevõttes tegevad on. Nad võivad liikmed olla, aga kui nad juhatuses on, siis nad enam ei kõlba krediitasutiste juhiks. Minu arvates see peaks ilmingimata kustutatama.

Aruandja M. P u n g (lõpusõna): Tahtsin ainult paar sõna öelda mõne märkuse kohta, mis siin tehtud. Mis puutub rkl. Jõeääre poolt nimetatud operatsioonidesse, mis kommertspankadel uue seaduse järgi lubatud, siis ei või öelda, et seadus ise suudaks operatsiooni seisu ja kindlustuse ära määrata, mis pangaoperatsioonides kindlustusena peaks vastu võetama. Ükski seadus sisulisi eeskirju selles suhtes anda ei saa. Kui vekslid on kaks allkirja ja vekslite diskonteerimine lubatud on, siis ei ole arusaadav, mispärast neid vekslid mitte lubada vastu võtta kontokorrent-arvete kindlustuseks. Mis puutub juhatuse ja nõukogu vastutusse, siis ei ole minu arusaamise järgi see vastutusenõue uues seaduses vähendatud, vaid ümberpöörduvalt — on vastav uus paragrahv, kus juhatuse ja nõukogu liikmed on vastutavaks tehtud iga põhikirja rikkumise eest.

Mis puutub kriminaalvastutusse, mis

1927. aastal vastuvõetud seaduse põhjal juhatuse ja nõukogu liikmete kohta maksmata pandud, siis ei ole see käesoleva seadusega vastolus, vaid käesolev seadus süvendab ja täiendab seda vastutust, hoopis vastupidi sellele, mida arvab härra Jõeäär.

Kui tahetakse kriminaalvastutust veel suurendada vastavalt sellele, mis praegu, siis on see teine asi ja see ei puutu käesolevasse seadusse. Käesolev seadus ei ole otsekohe mõeldud kriminaalvastutuse suurendamiseks. Kriminaalvastutust näeb ette 1927. a. seadus. See seadus on laialdane küll ning võimaldab suuri karistusi lohaka asjaajamise ja kuritarvituste eest määrata.

Et järelevalve Majanduseministeeriumil käesoleva seaduse järele oleks fiktiivne, nagu rkl. Jõeäär arvab, siis see arvamine ei taba seaduse mõtet. Meie peame arvestama seega, et kui on ette nähtud sarnane sanktsioon, et Majanduseministril on õigus nõuda krediitasutise likvidatsiooni, siis see ei ole ainus abinõu, kuidas avaldada survet panga peale. Kui Majanduseminister krediitasutiste inspektori kaudu märkab, et krediitasutis ei täida seaduse nõudeid, siis on temal võimalik ka veel igasuguseid teisi surveabinõusid tarvitusele võtta. Neid abinõusid on palju, kuidas sarnase krediitasutise vastu Majanduseministeeriumil jääb uue seaduse põhjal võimalus käia, nii et ka sellest küljest ei ole ettetoodud vastuväited põhjendatud.

A. Jõeäär (fakt. märk.): 1927. a. seadusega ei ole mingit kriminaalvastutust maksmata pandud nõukogu liikmete ja revisjonikomisjoni liikmete kohta, vaid juttu on ainult tsiviilvastutusest. Maksmata pandi kolm paragrahvi Uuest suhtluseadusest, ja need kõnelevad direktori vastutusest, aga mitte nõukogu vastutusest. Käesolev seaduseelnõu on konstrueeritud sarnaselt, et nõukogu need asjad korraldab, mida enne otsustas juhatuse.

Seaduseelnõu võetakse vastu I lugemisel kolmepäevalse vaheajata I ja II lugemise vahel.

7. Krediitiasutiste seaduse elluviimise seadus — I lugemisel.

Üldkomisjoni aruandja M. Pung: Austatud Riigikogu liikmed! Nagu minu üldisest seletusest näha oli, tekivad eelmise seaduse vastuvõtmisega mitmesugused muudatused krediitiasutiste operatsioonide suhtes, mille ümberkorraldamine nõuab

vastavalt uutele normidele krediitiasutistelt teatud aega, sest et neil võimalik ei ole otsekohe uut seadust täitma hakata. Selleks on tarvis, et mõnes osas krediitiseaduse jõusseastumine saaks teatud aja peale edasi lükatud. Teiseks on aja andmine krediitiasutistele tingitud veel sellest, et uue krediitiseadusega on sunnitud krediitiasutised suuremaid kassareserve hoidma, kui neil faktiliselt praegu olemas, ja peab teatud aja andma, mille jooksul pangad võiksid oma kassareservide suhtes vastavalt sellele seadusele talitama hakata. Ühtlasi on tarvis krediitiasutistel uue seaduse põhjal oma põhikirjad muuta, et neid kooskõlla viia uue seadusega. See nõuab aega. Peale selle on peaaegu igal krediitiasutisel mõned rasked aktivad, mille realiseerimine kauemat aega võtab. Need tähtjad, mis üldiselt seadus nende realiseerimiseks ette näeb, on lühikesed. Sellepärast on tähtis, et nende illikviidsete arvete realiseerimiseks pikem aeg ette nähtud saaks, et neid arveid ajajooksul likviidseteks teha.

Neist oludest on tingitud krediitiasutiste elluviimise seadus. Üldkomisjon on teinud temas mõned parandused. Need parandused on täiendatud aruandja poolt, üldkomisjon on ka neid pooldanud. Üldkomisjoni nimel teen ettepaneku, seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Seaduseelnõu võetakse vastu I lugemisel kolmepäevalse vaheajata I ja II lugemise vahel.

8. Tariili nõukogu seaduse muutmise seadus — I lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja M. Laarman'i puudumisel aruandja ülesannetes komisjoni abiesimees L. Johnson.

Aruandja L. Johnson: Rahaasjanduse komisjon vaatas seaduseelnõu läbi ja ühines valitsuse motiividega. Üldkomisjoni nimel teen ettepaneku, seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Seaduseelnõu võetakse vastu I lugemisel kolmepäevalse vaheajata I ja II lugemise vahel.

9. Maksustamiskorralduse seaduse maksmapanemise seaduse täiendamise seadus — I lugemisel.

Üldkomisjoni aruandja R. Elias: Käesoleva seaduseelnõu esitamine on tingi-

tud sellest, et maksustamiskorralduse seadust ei saadud korraga maksma panna kõikide maksude suhtes täies ulatuses, vaid esialgu ainult osaliselt. Nüüd laiendatakse seda seadust rahakapitalide pealt võetavate maksude, pärandusemaksu, tempelmaksu ja ärimaksu seaduste suhtes osaliselt. Üldkomisjon ühines Vabariigi Valitsuse ettepanekuga ja eriliisi muudatusi ei teinud, välja arvatud eelnõu täiendamine XVI osaga, Majanduseministeeriumi ettepanekul, mille järele Ärimaksu seaduse § 530 kohatab edaspidi maksvuse. Üldkomisjoni nimel teen ettepaneku,
seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Seaduseelnõu võetakse vastu I lugemisel kolmepäevalise vaheajata I ja II lugemise vahel.

10. Kinnisvarade enampakkumise asjus Tsiviilkohtupidamise seaduse muutmise seadus — I lugemisel.

Üldkomisjoni aruandja K. Tam m: Siinjuures muudeti Tsiviilkohtupidamise seaduse § 1868 ja võeti asemele uus redaktsioon, mille järele kinnisvarade müüki toimetatakse äripäevadel kogu aasta jooksul peale väljaspool linnade ja alevite piirkondi asuvate kinnisvarade, mille müüki toimetatakse aja jooksul 1. oktoobrist kuni 1. märtsini. Muudatus tehti põllumajanduse ja rahvamajanduse huvides, nimelt selleks, et põllupidajal-võlgnikul oleks huvi kohta harida, et koha ostja saaks koha põllutööde hooajaks kätte, ja et maad ei jääks sööti. Põllutöökoja algatusel on valitsuse eelnõu meile esitatud, kus ära keelatakse oksjonitegemine suvisel ajal. Valitsuse eelnõu on kõigiti vastuvõetav. Valitsuse eelnõus on järgmised muudatused ette võetud. Valitsuse eelnõu puudutas ainult põllumajanduslikke kinnisvarasid. Kuna vaieldav on, missugused kinnisvarad loetakse põllumajandusliikkudeks kinnisvaradeks, siis on kustutatud sõna „põllumajanduslikkude“, nii et on oksjonitepidamise aeg kõikide kinnisvarade kohta, mis asuvad väljaspool linnade ja alevite piirkondi.

Teen ettepaneku,
seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Seaduseelnõu võetakse vastu I lugemisel kolmepäevalise vaheajata I ja II lugemise vahel.

11. Riigi 1930/1931. a. eelarve täitmise ning kassa aruande ja riigikassa bilansi kinnitamise seadus — I lugemisel.

Juhataja: Riigi majapidamise aruande komisjoni aruandja rkl. Tonkman'i puudumisel jääb see päevakorra-punkt vahele.

12. Koosoleku lõpetamine ja järgmise koosoleku määramine.

H. K u k k e: Teen ettepaneku, lõpetada koosolek.

Ettepanek võetakse vastu.

Juhataja: Avaldan juhatus ettepaneku. Põhjusele, et rahaasjanduse komisjon tahab täna õhtupoole koosolekut pidada, teeb juhatus ettepaneku,

Riigikogu koosolek pidada homme, kesknädalal, kell 10 homm. (Päevakord vaata 234. koosoleku otsuste protokoll, lisa nr. 4.)

M. J u h k a m: Riigikogu juhatus, tehes ettepaneku, on välja läinud seisukohast, et võimaldada teha tööd täna õhtul rahaasjanduse komisjonile. Rahaasjanduse komisjoni liikmed praegu vahetasid mõtteid ja leidsid, et kõik kõneleb selle poolt, et nad võivad oma töö lõpetada võib-olla tunni aja jooksul. Et Riigikogul tööd palju, ei ole mõtet tervet täna õhtut kaotada ainult rahaasjanduse komisjoni pärast, ja ma arvan, et Riigikogu võiks täna õhtul pidada koosoleku. Koosoleku võiks määrata aga tund hiljem, mitte kell 5, vaid kell 6. (V a h e l h ü ü e.) Kui see ettepanek vastuvõtmist peaks leidma, siis tuleb päevakorras muudatus: eelnõud, mis täna välja jagati, tulevad päevakorrast välja jätta.

Teen ettepaneku,
pidada uus koosolek täna õhtul kell 6.

Juhataja: Ma juhin Riigikogu liikmete tähelepanu järgmisele.

Kuna ettepanek on tehtud, pidada koosolek täna kell 6 p. l., siis juhul, kui see ettepanek vastu võetakse, pean kuulutama vaheaja, et juhatus saaks koostada päevakorra.

R. K u r i s: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Täna kell 6 määrata järgmine koosolek, ei annaks võimalust tööd lõpetada rahaasjanduse komisjonis. Komisjoni liikme-

na pean ütlemä, et seda võime alles siis teha, kui praegu päevakorrasolevate põllupidajate tulumaksu alandamise ja teiste seaduseelnõude arutamise pooleli jätame. Seda aga ei pruugiks teha, sest need seaduseelnõud on vajalikud. Sellepärast on parem, kui määrame Riigikogu koosoleku homme hommikuks.

L. J o h a r s o n: Räägin härra Juhkami ettepaneku poolt, nimelt sellepärast, et rahaasjanduse komisjon võttis eile suurema ja seaduseelnõusid vastu.

Praegu on pooleli maiusainete seadus II lugemisel, mille läbivaatamine võib kesta ainult 5 minutit, kui aruandja kohal, sest pooleli jäid karistusemäärad, ja ma ei usu, et neis suuri muudatusi ja vaidlusi tuleb. Arimaksu seaduses on ainult paar paragrahvi kas vastu võtta või tagasi lükata. Siis põllupidajate 1932. a. tulumaksu küsimuses on küllalt mõtteid vahetatud, ja kui palju siis selle seaduse arutamine peaks aega võtma, — kas terve õhtu? Milleks seda, — ega tulumaks sellepärast ei vähene. Minu arvates peaksime komisjoni kahe tunni läbi saama.

J. S o o t s (fakt. märk.): On õigus, et kolm seadust, aga olla prohvetiks, kui ruttu

Riigikogus need vastu võetakse, on raske. Kui opositsioon, kellest ära ripub seaduse kiire vastuvõtmine, arvab, et ruttu vastu võetakse, siis ma vastu ei vaidle.

J u h a t a j a: Riigikogu liikmed teavad ise paremini, kuidas seisukord komisjonis on, seepärast Riigikogu juhatus vastu ei vaidle. Juhatus koostas oma ettepaneku oleva informatsiooni põhjal.

Hääletan ettepanekud kahes osas. Kõigepealt koosoleku tähtaeg ja selle järele päevakord.

Panen hääletamisele rkl. Juhkami ettepaneku, koosolek pidada täna kell 6 p. l. (Hääletatakse.) Ettepanek on vastu võetud.

Kuulutan mõneks minutiks vaheaja.

Vaheaeg kl. 14.25 min. — kl. 14.30 min.

J u h a t a j a: Juhatuselt on ettepanek, määrata päevakord järgmiselt. (Päevakord vaata 234. koosoleku otsuste protokoll, lisa nr. 5.)

(Hääletatakse.) Ettepanek on vastu võetud.

Lõpetan Riigikogu koosoleku.

Koosolek lõpeb kl. 14.32 min.

Õige.

Kinnitan.

Koosoleku sekretär (allkiri).

Koosoleku juhataja (allkiri).

